Масс а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дена ◆ ШОАТТА, 11 ДЕКАБРЬ, 1982 ШУ. ◆ № 148 (6714). ◆ Мах 3 кеп.

ЕРРИГСОЮЗНИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬЕ КОТАЛО ЯЬККХАРАШ

Нохч-ГIалгIай АССР-е гIолла

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракхаш еннай:

1. г. ГРОЗНЕНА
2. ВЕДЕНСКИ РАЙОНА
3. НАЗРАНОВСКИ РАЙОНА.

СССР ВДНХ Ерригсоюзни Сийлен Улга тIа дIа а язъеш КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракхаш еннай коллективашта:

4. Нохч - ГIалгIай гIишлон управлене № 7 йолча гIишлон-монтажни управленена, г. Грозный.

5. Ленина ордена паччахьалкхен «Шелковский» племенной завода, Шелковски район.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракх еннай коллектива

6. «Грозтрубопроводстрой» треста, г. Грозный.

ВорхIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета ялхлагIа сесси

9 декабре Грозне, парте обкома политически дешара ЦIагIа хилар ворхIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета ялхлагIа сесси.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета пхелагIа сесси хиллачул тIехьагIа хержача депутатий полномочеш таххарах хьахинначох доклад йир НГIАССР Лакхехьарча Совета мандатни комиссе председатела депутата **П. Г. Кащеева.**

Лакхехьарча Совето цхьа барт болаш чIоагIйир депутатий полномочеш: Сунженски района № 135 йолча Карабулакски хоржамий округе гIолла хержача Б. К. Чагаева, Шалински района № 156 йолча Бачи-Юртовски хоржамий округе гIолла хержача Н. Н. Айдинова.

Цул тIехьагIа укх тайпара сессе ден повестка чIоагIъю:

1. 1983 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен планах а 1982 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъярах а.

2. 1983 шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджетах а 1981 шерара Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах а.

3. «Нохч-ГIалгIай республикански агропромышленни объединени вIашагIйоллараx» бола Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета соцам чIоагIбарах.

4. Нохч-ГIалгIай республикански агропромышленни объединене Совет вIашагIйоллараx.

5. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдарах

6. Лакхехьарча Совета цхьайолча массазарча комиссей состава юкъе хувцамаш дарах.

Сессе балха порядок чIоагIъю. Цул тIехьагIа депутаташ болалу сессе ден повестка хьалхарча дешага хьажа.

1983 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен планах а 1982 шера Нохч - ГIалгIай АССР экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъярах а доклад йир НГIАССР Министрий Совета председатела депутата **М. А. Керимова.**

1983 шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджетах а 1981 шерара Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах а доклад йир НГIАССР финансий министра депутата **П. И. Голещихина.**

1983 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальни дегIайоалаяра планах а 1982 шера республика экономически социальни дегIайоалаяра план кхоачашъярах а, 1983 шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджетах а 1981 шерара республика Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета планово-бюджетни а кхыча массазарча комиссей а содоклад йир НГIАССР Лакхехьарча Совета планово-бюджетни комиссе члена депутата **Г. Г. Олейникова.**

Сессе ден повестка хьалхарча а шоллагIча а дешаех йолча преташка къамаьлаш дир депутаташа: **В. М. Шамардина** — халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкома председатела, **М. А. Арбиева** — КПСС Советски райкома хьалхарча секретара, **П. П. Филоненкос** — В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода оператора, **Э. Э. Исмаилова** — Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлене начальника, **А. М. Котиева** — ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода слесара, **Р. М. Хачатурова** — «Грознефть» объединене генеральни директора, **З. Х. Энгинаевас** — Надтеречни района «Новогорский» совхоза бригадира, **Л. Н. Нюхалос** — машиналькъа Грозненски отделене начальника, **В. С. Глазкова** — Ленински района ГПАП-1 шофера, **А.-Г. С. Дзортова** — доггора промышленноста управлене начальника, **С. С. Хасиева** — халкъа депутатий Малгобекски городской Совета исполкома председатела, **З. С. Муслуева** — Шалински районни центральни больница керттерча лора.

Преташ чакхъяьнначул тIехьагIа тIеххьара дош оалаш къамаьл дир НГIАССР Министрий Совета председатела депутата **М. А. Керимова.**

Депутаташа массала раьза а волаш тIаййцар 1983 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен планах дола НГIАССР Закон а 1982 шера республика экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъярах бола соцам а.

Цхьа барт болаш тIаэц 1983 шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджетах дола НГIАССР Закон а 1981 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет чIоагIъяра хьакъехьара соцам а.

Лакхехьарча Совето массала раьза а волаш чIоагIбир Нохч-ГIалгIай республикански агропромышленни объединени вIашагIйоллараx бола НГIАССР Министрий Совета соцам, хIаьта тIаййцар Нохч-ГIалгIай республикански агропромышленни объединене Совет вIашагIйоллараx бола соцам.

Цул тIехьагIа сессешта юкъерча хана тIаййдаь НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдарах доклад йир НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара депутата **Н. Я. Правенько.** ДокладагIа доагIаш дола соцамаш тIаййцар Лакхехьарча Совето.

Цхьайолча массазарча комиссей составе хувцамаш дарах бола соцам тIаййцар депутаташа.

Цу тIехь ворхIазлагIа хержача НГIАССР Лакхехьарча Совета ялхлагIча сесси ший болх чакхбаьккхар.

ШЕРА ПЛАН ТIЕХККХОАЧАШЪЯЬЙ

Укх шера шоаш тIаййца социалистически декхараш хIаналехьа толаме кхоачаш а даь, СССР 60 шу дузача цIейна накъаболх «Грознефтегаз» мехкдаьттагазоци управлене болхлой. Ер шу доладелча денз цар паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа яьккхай 44100 кубически метр газ. Заданел совгIа маьхала яьккхай цхьа миллион совгIа сома маьха товарни продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани кхо процент гаргга тIехкхоачашъяьй управлене коллективо. Планал совгIа мел яьккха газ из лакхъяра чотагIа яьккха я.

Социалистически [illegible] яхье хьалха латташ хьайоагIа Заругаев Валентин Германович керте латтача шоллагIча цехен Лихомонов Николай Васильевича кулгалдеча Гойт-Кертерча компрессорни станцен коллективаш. ХIанз тIадоагIача шера чотагIа къахьегаш я уж.

* * *

Халкъа эша товараш ма могга дукхагIен дикагIен арахецара тIагIертта къовсам лоаттабеча Нохч - ГIалгIай химически завода болхлоша цхьайтта бетта заданел совгIа арахийнад 169 эзар сома маьха олиф, тайп-тайпара басараш, кхыйола продукци.

Массаза санна хьалха латташ я Айсханов Салудинн Парагульгов Мухьмади керте латтача басараш деча цеха коллектив. Дукха хIама эшшаш хIаналехьа шера план кхоачашъйнй цар.

Б. КОСТОЕВ.

18 декабре — Коммунистически субботник

ДИКАЧА СОВГIАТАШЦА НАКЪАГIОРГДА

Цхьа кIира совгIа мара ха йисанц СССР хьаь 60 шу дизара хетадаь дола коммунистически субботник хула цIей хьатIакхача.

Цу дезача дийнахьа къахьегама овсарле лакха йолаш болх бе кийчлуш я республика еррига а предприятеш, организацеш, учреждениш.

Тхан корреспондента М.-Б. Цицкиева дехарах парех пхьаьне — «Консерплодоовощ» яхача Нохч-ГIалгIай производственни аграрно-промышленно-торгови объединене еча кийчонах дувц парткома секретара КУЗЬМЕНКО Любовь Александровнас.

— Любовь Александровна, массехк ди мара дисадац субботник хьатIакхача. Оашош яьча кийчонах дувцал.

— Эггара хьалха тхоай объединене специфика белгалъяккха безам ба са. Объединене чуйоагIа 15 совхози 6 заводи. Цул совгIа Грознерча Ленински районе я тха горплодоовощторг, АТХ, ПМК, «Столичный» яха тика, торгово-холодильни комбинат, тароремонтни база санна йола йоккха предприятеш, организацеш. Коммунистически субботник чакхдоаккхача царна кулгалдара объединене центральни штаб вIашагIъеллай. Цун кулгалдеш ва объединене генеральни директор М. М. Чочаев. Штабе, чубоагIа бехктокхаме бола болхлой — верригга а 7 саг. ХIаране цу дийнахьа ший участке де дезар къоастадаьд.

Иштта объединене чуйоагIача хIара подразделене — совхозашка, промышленни предприятешка шоай штабаш вIашегIъехкай. Къоастадаьд цу дийнахьа хIаранe дергдар. IалашъяьйI мел эшаш йола инвентарь, техника, оборудовани, кхыдар.

— 18 декабре цхьа моллагIа дола балха ди санна хургдоацаш фу де лерхI оаш?

— Цу гIулакха бола бехктокхам сона тIабиллаб центральни штабо. Эггара хьалха белгалдаккха деза объединене чуйоагIача хIара подразделене коллективана субботник доккхача цIейна — СССР 60 шу дизара хетадаь долга хоаш хилар. ССР Союз хьаярах даьнна беркат дувцаш митингаш, партийни а профсоюзни а собранеш хиннай тха еррига коллективашка. Из цаI да. ХIаьта субботниках боккъонца цIей дара а уйла яьй оаха. Кхалнах хургба цIе косынкаш а тохкаш, малача наха цIе банташ кийчдаьд оаха. Болх дIаболабалалехьа цIей даькъала дувцаш митингаш хургья. Яхьа хьалашта юкъе керттера дар да къахьегама овсарле лакха а йолаш. хьадеш дар цIенен дикен делга. Котало яьккхачарна лургдола совгIаташ къоастадаьд.

Локхаш музыка а йолаш. Iуйрийна 8 сахьат даьлча болх дIаболабергба оаха.

— Фу де лерхI оаш цу дийнахьа?

— Де лерхIар дукха да. Дукхьал Ленински района чуйоагIача предприятеша берггболча балхах лоацца дувцаргда аз. Объединене гIолла субботнике араваргволча 6270 сагах 2803 саг городе болх беш хургва. Шоай массазарча балха моттигашка хургва 1681 саг. Оаха къаьстта теркам тIабахийтаб пусковой объекташ хьалъяча овсаре къахьегара. ПланагIа укх шера 30 декабре болх бе йолаялийта езаш я объединене хьалъеш латта берий комбинат. 20 декабре из эксплуатаце дIоялар дуxьа дукха низ тIабахийта лаьрхIаз оаха. 18 декабре укхаза болх беш хургья ПМК, объединене еррига аппарат.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо тIаййнача Кхачан программа тIа белгалдаьккхад хьайбаш леладелга хьинаре фронт я. аьнна. Субботник долча дийнахьа фермашка, хьайбаш леладеча болх беш эзараш ях хургба. Цар де дезараш боахамашка йолча планаш тIа белгалдаьха да.

Субботнике болх бе кийчлуш ба тха автомобилисташ а. Цу дийнахьа цар дIа-са хьоргда 1210 тонн мовхьаш. Из хьокхам хьалха цар хинначул дукха лакхагIа ба.

Субботнике эзараш сома маьха промышленни продукци, наха эша товараш арахецаргда. Цу дийнахьа даьккхача ахчах 11680 сом пятилетка фонде дIачудохийтаргда.

— Дукхача предприятеша, организацеша дош деннад кхоаь материалаш, электроэнерги дIаухийташ продукци арахецо. Шун миштад из гIулакх?

— Цу гIулакха а тхо хьалха денз кийчлуш да. Кхоаь электроэнергии бийзали дIаухийташ болх беш 91 саг хургва городе. Аз ювцараш я Ленински района чуйоагIача тароремонтни базаи «Родина» совхозеи шин цеха коллективаш. Уж йоацаш районашка йолча тха совхозаша кхоаьча электроэнергех, бийдалах пайда а эцаш, эзараш сомий маьха продукци арахецаргъя.

Партийни организаци, штаба членаш тешаш ба ССР Союз хьаяра хетадаьча Ерригсоюзни коммунистически субботнике дика совгIаташ а даь, объединене коллектив мехка доккхача цIейна накъагIоргхиларах.

ДоттагIала цIей

Селхан Махачкалагахьара, Орджоникидзегахьара Грозне чувоаллача моттигашка бIаргаго йиш яр хозача лозунгаца кийчъяь автобусаш, вайнахьа дувхар дувхаш бола кийчбенна мехкарий, зизаш. Гуш я «Вай шиъ ленински доттагIалах латт», «СССР 60 шу» яха лозунгаш.

ХIаьта, уж нах сенна гулбеннабар дика хьагойташ дар «Махачкалерча, Орджоникидзерча, Грознерча Ленински районий доттагIала цIей» яха лозунг.

Дукхача хана денз хьадоагIа Къулбаседа - Кавказа автономни йиъ республика Ленински районашта юкъера доттагIал. Цул, совгIа, дикка ха я цар шоайла социалистически яхь лелаю а. ДIа-хьа дагабувл районий дикагIбола къахьегамхой, дIа-юха лу балха опыт, хIаьта, эшаш моттиг [illegible] гIо а ду.

ЦIейна юкъе дакъа лаца Грозне баьхкар Къулбаседа-ХIирий, Дагестана республикашкарча Ленински районий партийни болхлой, къахьегаме хьалхалаттараш. Уж зизашца, тухаца-сискалца тIаййцар грозненцаша.

Город Орджоникидзе Ленински райисполкома председатела заместитель А. Е. Цуциев керте а волаш енача делегацеца вар Орджоникидзерча кога гIирса фабрика директор, Советски Союза Турпал К. Т. Тогузов, «Казбек» яхача мебельни объединене мастер вола Р. А. Ахальгов. Цар зизаш дехкар В. И. Ленина памятника, «Халкъий доттагIала памятника» юке. Цул тIехьагIа, хьаьший хилар Грознерча № 1 йолча ПАП Цига директора Т. А. Ошаева хьалхашта йоагIйтар шоай предприяти, агрегатни, моторни цехаш, дийцар шоай балхах лаьца. Балхаца дувзаденнача хьаьший дукхача хаттарашта жопаш а тийлар.

— 60 шерашка со «Красный молот» завода комсомола комитета секретарь волча хана, — яхаш дувц Грозненски района халкъа тIахьожама комитета председатела А. М. Кантаре, — тхо социалистически яхье дийлар Махачкалерча Гаджиева цIерагIча машинаш еча заводаца. — Ди тIехьа предприятешца чIоагIлуш хиннa доттагIал, яхь хIанз районашка яьннай.

Из иштта да, тахана дийнахьа Ленински районашта юкъе лела доттагIал чIоагIен, тIехьа дика [illegible] да.

Махачкалерча Ленински района делегаци хилар «Красный молот» завода [illegible], гIема, къахьегама [illegible] музее. Завода кертерча [illegible] В. П. Ераимова хьалхашта йовзийтар шоай [illegible], цар къамаьл [illegible] КПСС XXVI [illegible], Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутатаца [illegible] С. [illegible], хьаьна [illegible].

* * *

[illegible]

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА VIII ПЛЕНУМ

ГIУЛАКХАХ КХЕТАШ ХИЛАР ЧIОАГIДЕ, БЕХКТОКХАМ ЛАКХБЕ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара А. В. ВЛАСОВА доклад

Хьалхагiа хоам баь ма хиллара «КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума итогех областной партийни организаце декхарех» доклад йир парте обкома хьалхарча секретара А. В. Власова. Цо белгалдаьккхар, [illegible] КПСС Центральни Комитета Пленумо вай партеи советски халкъан моаназа санна чIоагIо йола пхьоагIо хьахиенхаи [illegible] [illegible] ... КПСС XXVI съезда [illegible] ... Андропова белгалдаьккхад, советски сага, цун къахьегама бахам, из духовни деIомара йоаккхо сега парте доаралIамегIа йола программни установка болаш [illegible] ... [illegible]

белгалдаьъд уж толаме кхоачашдара дола керттера наькъаш [illegible] средствашц. Къаьстта чIоагIа теркам тIабахийтаб производствана дIахо интенсификаци яра, цун эффективность лакхъяра, капитальни гIишлошъелга дикка тоадара, планировани управлении организаци тоаяра, паччахьалкхен, къахьегама, исполнительски дисциплина чIоагIъяра дешашта.

КПСС ЦК Пленумо вола йир повинъоста Ю. В. Андропова къамаьлагIара [illegible], хIаьта еррига партийни организацей балха уж ларде оттае аьнна соцам а бир.

Верригача советски наха а санна, вай республикерча къахьегамхоша чIоагIа могаш тIаййцар КПСС ЦК Пленума решени а КПСС ЦК Генеральни секретара повинъоста Ю. В. Андропова даь къамаьла.

Цул тIехьагIа КПСС ЦК Пленумаи СССР а Российски Федераце а Лакхехьарча Советий сессейи решенеша [illegible] ... [illegible]

дешашта, юбилейни шера социалистически декхараш, 1983 шера а бIаррича пятилетка а халкъа-боахама планаш толаме кхоачашъяра къаьстта чIоагIа теркам тIа а бохийташ.

ХьалхагIе а аьнна итогех, аьлар А. В. Власова, пятилетка шин шера план керттерча хьокхамашта республике чIехкхоачашъяьй. Цу юкъа Нохч - ГIалгIайчо болх бе йолайолийтарьа 430 миллион сом мах йола керттера производственни фондаш. Шерача хьайийча 9 процент дукхагIа хургда уж, хIаьта 1983 шу доладалалехь миллионаш сом мах болаш а хургья. Мехкдаьтта доаккхача промышленносте уж тIа кхоачарьа 11 процент, машиноьшъяра — 7, хьуна дахкар хIамаш ечен — 15, гIишлон материалий промышленносте — 17, кхача — 6, [illegible] — 3 процент.

[illegible] ... миллион сом совгIа продукци, из [illegible] социалистически декхарашка [illegible] ... [illegible]

лайолийтаргья 12 автоматизировании поточни линии, комплексни механизаци ергья 105 участкана, модернизаци ергья шовзткъа совгIа единица йолча йоккхача оборудованена. ЧIоагIбеннаб среднеши материальни кхоеш дIахийтаргIа тIехьара къовсам. 1982 шера промышленни предприятешка шера а сеташ арахеца вольный 100 гаргга тайпара керда продукци, дикка дукха мероприятеш чакхьяьккхай цун дикал тоеш. ХIанз аттестаци е елаш йолча промышленни продукцех 37,2 процент яр паччахьалкхен дикала ЗIнак йолаш арахеца. Цу гIулакха тIехь оттаргIа доаккхаь толамаш даьхад «Грознефтеоргсинтез» яхача объединено предприятей, «Красный молот» яхача а электромеханически а заводаи, швейно - производственни объединене, [illegible] кхыча предприятей коллективашта.

[illegible] ... «Грознефть» яхача объединене [illegible] — СССР хьаь 60 шу дизара даха ма доаттIара наькъадахара тIехьарча социалистически яхьа инициаторашна хIанзаче а планал совгIа яьккхад 150 эзар тонн мехкдаьтта 75 миллион кубометр попутни гази, дерригга а лаьрхIача 5 миллион сом совгIа мах болаш. Шера йола программа цар кхоачашъергья 21 декабре.

Вай Даьхен дукхача моттигашка дIаяхийтай дерригга а лаьрхIача шин миллин сом совгIа мах болча лакхаонтавони бензина, мехкдаьтта химе продуктай, цхьайолча кхача мехкдаьтта продуктай планал совгIа йола эшелонаш. «Грознефтеоргсинтез» яхача объединено доаццача хана шинатIехьадаьккхад мангышлакски нийдал хьечуцчата, хIаьта из бахьан дола чIоагIа парафиннаш хьаяра дола ниййдала кхоачамаш соцдаьнад.

[illegible] социалистически декхараш [illegible] кхоачашдеш а машиноьшъяра [illegible] предприятеш. Производства болрамаш лакхдара планагIа лаьрхIача темпаш йола деш а уж, хIаьта 1980 шера хинначул нийсдола продукци арахецарьа 7,3 процент лакхденнад. Кхоачашдеш а шийта къахьегама овсарлен планаш а. Дикка лакхденнад продукци арахецарга «Красный молот», ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача, Грозненски ремонтно-механически, «Промавтоматика» НПО опытни, [illegible] кхыча заводашка.

Экономически проблемашка хьежжа толамо кхоачашдаьд республика социальни декхараш а. Карарча пятилетка шин шера совхна цу хана хинначунца нийсдича оалхахойн гIулакхерча пахьен планеш 12,2 процент лакхденнад, розничин товарооборот — 23 процент. Къахьегамхоша хьал а даь дIаденнад 347 эзар квадратни метр нах чубаха цIенош, 2800 моттиг йола берий бешаманни цIенош, [illegible] моттиг йола больницаш, 375 саг тIаэца йиш йола поликлиникаш. 8080 дешархочоа лаьрхIа школаш. Тоаденнад пенсионни Iалашо а.

ТIехьхоачашъя план яргIачен къахьги промышленноста предприятешка. [illegible] [illegible] ... 14 миллион сом совгIа мах йола продукци. Моттигерча промышленноста хьа тIа лургда миллион сом совгIа хальха эш товараш. Баташи ступашки безарам из хача цIенашт [illegible] лаьрхIача 1980 шера хиннайцга нийсъйча 1982 шера 11 процент лакхъурза.

[illegible] ... мекхашт ... программа ... [illegible] емкость 11 эзар номер гаргга дукхагIа хиннай, хIаьта уж хул 1980 шера оамалIа дукхагIа. Юрташкарча телефонни станцей емкость 3 эзар номер совгIа тIакхийтай. Республика экономически социальни дегIайоалаяра дахкъе карагIаьнна дика гIулакхаш кхы а дувца йиш яр, йоах дIахо А. В. Власова. Бокъонца аьлча, даь дальнар кIезига дац. Цунца цхьана кIезига дац вай кхоачамбоацараш хаджакиш. Уж сихагIа вай дIаяхара хьежжа хьахьегIа дегIайоагIаргья вай экономика, тохкуреда къахьегамхой цахара хьал.

КПСС ЦК Пленумо дIадехарашка хьежжа, эггара хьалха белгалдаккха деза вай промышленни производства объекташ дукхагIа хьаэзаш темпаш кхоачамбоацаш йолда. Цунца дола бахьанех цаI да промышленноста цхьадолча доакъошка хьалха а санна производственни моцштех [illegible] пайда цаэцар. Iилма - технически прогрессана карагIдаьккхараш юкъе кхувлара гIулакхъелга леладелга. ХIара шера республике 30 гаьнна кхачча ца дукха предприятеш къахьегама овсарлен план кхоачаш ца ен юе.

(Чаккхе 2-ча агIо тIа).

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА VIII ПЛЕНУМ

ГIУЛАКХАХ КХЕТАШ ХИЛАР

(Доладуp 1-ча агIо тIа).

Из ишта дале а министерстваш ведомстваш, объединенеш предприятеш, партийни профсоюзни организацеш цхьаболу кулгалхой лерттIа гIуллакх хьабе доллара меттел, овсаре къахьега а кхочушбоццараш дIадаха а коллективаш оьрнагIъяхара меттел планаш, уж кIезигъяра оагIорахьа корректировкаш ейта гIерташ хул. Цулухьа бахьан ца долаш шиш шера товарни продукци юкъарча боарамах йиъ процент совгIа продукци вайга хьа ца кхоачаш йисай. Ишта плановни задане кIезигьяр 1982 шера «Грознефтеоргсинтез», «СевКавнефтегазпереработка», «Чечнингушвино», «Чечнингушстройматериалы» яхача, швейни объединенешка, цементни заводе, кога тIиюрe беча фабрике, кхычахьа. Царна объективни бахьанаш дар йоах. ТIаккха хатта доагIа, малав йоаль продукци юхаметтаоттаергьяри — республике общественни производство дегIайоалапра темпаш Iалашъергьяри.

1983 шера плана проектагIа «Грознефть» яхача объединене лерхI карарча шерарчул 700 эзар тонн кIезигагIа мехкадьтта даккха. Цу цифрашка хьожача хана вай теркал ця дича далац мехкадьтта доалла дукха моттигаш эшалуш, хала хете а, царна эксплуатаци ярга хьежжа цар мехкадьтта дапасаш кIезиглуш хилар. Из деррига а ишта да. Бакъда, хIанз а разведка, бурув тохьра, мехкадьтта доаллача моттигашка эксплуатаци яра еррига торонех, Iилманеи дикагIйолча опытан карагIдаьннарех лерттIа пайда эцац. Бурув тохара балхий управленешка кхоачам болаш теркам бац балхий эффективность лакхъяра а хьадер дукхагIа хилийтара бола хIаране бехктокхам лакхбара а дешай. Разведочни бурув тохача 30 процент совгIа йола балха ха дIаухийт авареш, брак, сеца латтар дIадаккхарга. Мехкадьтта доаккхача интенсификаци яра а де мел доагIар дац. Материально-технически кхоачамашта лерттIа концентраци ца яр, цхьайолча НГДУша а «Грознефть» яхача объединене службаша а сиха болх ца бар бахьан долаш скважинаш кардерзаеш дукха ха йоакх, гуччахьа мехкадьтта доаккхача Къулбаседа - Брагунески Ханкалерчей моттигашка балхаш мела лел. ХIара дешна ремонт ярга хьежаш латташ хул 70-нега кхоачаш скважинаш.

ПроизводствагIа боарам лакхбара кIезига торонаш яц «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене а. Кхоачам болаш цIена чакхдаккхац мехкадьтта. Парафино-масленни производства, термически крекинга, коксови батарей, алкилироване, кхыча оборудованега бизза болх ца байтар, керда техникеи прогрессивни технологии балха юкъейоалаелга мела леладар бахьан долаш дукха ха а чIоагIен доачен парафинаш, хIаьта ишта индустриальни а кхыдола а даьтташ дихара болх задане кIезигагIа бу. Цу мехкадьтта продуктах, хIаьта ишта коксах, еррига сипрдача продуктах 11 бетта план кхоачашъяьяц. Вайга хьа ца кхоачаш йисай 32 миллион сом совгIа йола продукци.

Пайда ца эцаш дукха резерваш я машиностроене, металлообработка, промстройматериалий, кхычара моттигерчей промышленноста, кхыча доккхой предприятешка.

Шоай йолча торонел кIезигагIа болх беш я торговлен общественни кхачани предприятеш. Карарча шера цар [illegible] розничнi товарооборота план. Бахача наха эшараш дола кхоачашдеш бац товараш хьадерeн цар дикахлeн боарам. [illegible] чIоагIа критика яр ягачеи [illegible] промышленноста [illegible] предприятей балха, царех [illegible] продукци [illegible] кIезигагIа яраецаш я.

[illegible]

хьа санна лерттIа доал ца дарах вай даь деррига ле лаьрхIача, из дукха миллионаш сомаш хургда. Цу даьхъе кхоачамбоацараш кIезига дац «Грознефть», «Грознефтеоргсинтез» яхача объединеней дукхача кхыйолча а предприятешка.

ХIара участоки бригаден, предприяти, республика район, город производствага дIадоахийташ мел дар кходара йола хьадла программа, учетеи тIахьожамеи чIоагIа система йоллаш хила еза. ХIара предприяте, гIишлошъеча организаце, учреждене вIашагIйоккха еза кхом баран хьурмат даран йола городской а районни а штабаш, комиссеш. Кхом бара тIехьа лоаттабу къоасам республика хIара къахьегамхочун гIуллакх хилла дIадотта деза.

КПСС ЦК Пленуме, КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара Ю. В. Андропова къамаьл деш дийцад халкъбоахама моахьеш дIа-юха кхухьийта Iалашдеш йоацача машинаькъа транспортера гIуллакхаш цIенхаштта уйла е езаш дола. Из бIарчча а дизза а доагIаш да машинаькъа Грозненски отделене балха а. ХIара шера отделене материально-технически база дегIайоалаярга 3,4 миллион сом дIаухийте а машинаькъа предприятей болх боагIача тайпара тоалуш бац. Грузооборота йола задани отделене кхоачашъяц.

Эттача хьала йоагIаш йола выводаш е а гIуллакх тоаде торо хулийтаргйолча мероприятей комплекс чакхъяккха а дехкарийла ба наькъа отделене кулгалхой. Хьадла тоаде деза машинаькъа подразделеней кулгалду кадраш хьаькъоастелгеи царна кхетам лулгеи, чIоагIбе беза приказаши распоряженеши кхоачашъяра лоаттабу тIахьожам, дукхагIа теркам бе беза юкъарчал доаццаш къахьегача коллективашка беча организаторски политически балха.

ДIа-юха лелача составех пайда эцача предприятей кулгалхошкара доагIар чIоагIагIа хьадеха деза, хилийта йиш йолйш дац вагонех чархаш тIа латта складаш а яь сатийна баIар. Карарча шера алхха дIабахача 10 бетта моахьаш тIадоттачеи тIера Iоаоахачеи нормативел совнагIа лоаттаяр бахьан долаш 20 эзар совгIа вагон йоальй.

Диная даргдоаца хIама санна белгалдаьккхар докладчика шу чакхдаллалца юхейисача хана хIара участке а хIара предприяте а шера планаши социалистически декхараши толаме кхоачашделга, пятилетка кхоалагIча шера дика, чIоагIа кIийле а кийчъяь халкъа боахамо ритмично болх белга Iалашдара мел эшар де дезаш хилар.

1983 шера йолча республика халкъбоахама плана проектагIа промышленносте лаьрхIад товарни продукци хьаелга 2,1 миллиард сомага кхоачаш дукхагIа хилийта, из хул 1982 шера кхоачашъе лаьрхIачох 103 процент. Наькъеи гIишлошъярен машиностроене промышленноста производства боарам лакхлургба 7,4 процент, медицински — 33 процент, приборостроенеи автоматизаце средстваши — 2,2 процент, микробиологически — 26,8 процент, яйгача — 6,8 процент, моттигерча промышленноста — 5,5 процент, кхачан — 4,3 процент, дулха-шурий — 17 процент. Дикка дукхагIа хьадергда халкъа эша товараш. ДукхагIа дIа-юха кхухьаргда моахьаши пассажираши. ДIахо дегIаноагIаргья бурзама средстваш.

КПСС ЦК Пленумо дIадехкарашка хьежаш, къаьстта чIоагIа теркам тIабахийта беза республика доагорa-энергетически комплекс дегIайоалаяра. Цхьан оагIорахьара юкъьанцара энергетически ресурсаш совйоахийта Iалашде деза, вола оагIорахьара — чIоагIа лоархIаме да, Ю. В. Андропова шеи къамаьл деш белгалдаьккха ма хиллара, «Iалами газах, мехкадьттах, мехкадьтта продуктех, доаторо а электрически а энергех дас сайна [illegible] деш пайда эцар».

[illegible]

болх бе йолаллийтар, кхехкача цеолита чу воача парафин хьаяра процесс карвердар, Г-43-107 яха каталитически крекинга установка сихагIа хьалъяр Iалашдела.

Карарча шера шеръе йолалаьй ацетонови завод. Дукха ха йоацаш парте областной комитета бюрой СССР Министрий Советерча микробиологически промышленноста Керттерча управлене коллегей цхьана тIаийцача сонам тIа белгалъяьй Нохч-ГIалгIайчене микробиологически промышленность дегIайоалаяра йола программа. Цу программа хьежжа 1983 шера хьалъяь яха ела премиксаш араяхеш йола мощностах, хIаьта 1984 шера уж хьаелга шера 40 эзар тонн боарам болаш каридерзаден кормобактерии. Из яха витамини арахецара бергача бардама утилизаци яра ацетонови завод технически эргальякха кийчъяра болх дIаболабен беза.

1983 шера планаш низткъала хилара республика энергетикашъяра доагIар чIоагIагIа хьадеха деза отаду гIуллакх. Халкъа боахама доакъошта тешшаме энергоснабжени ела, еррига электростанцешкеи энергосистемашкеи авареш йоацаш дикеи болх байтила Iалашде дезаш ба уж. ТIехь-тIехьагIа дукхагIа хулаш доагIача эшаращта юрта боахама производство Iалашъяр духьа хьатIадоагIача шера хьалъе езаш йоккха напряжени йолча электропередачай 303 километр линеши юкъаръэ мощность 58,3 эзар киловатт-ампер йола электрически подстанцеши. Чакхдаха дезаш да ишта г. Грозный йовхалца централизовано Iалашъяра сеть шеръяра деш дола изыскательски проектни балхаш.

— 1983 шера кхы а сихагIа дегIаноагIаргьа машиностроении металлообработкем. Доккхи декхараш кхоачашде дезаш я «Красный молот», «Промавтоматика» НПО заводаш, кхыйолча предприятеи организацеи коллективаш. Уж толаме кхоачашдара сихагIа интенсивно дегIаахара наькъ тIа яккха еза производство, сихагIа балха юкъейоалае еза металл кходеш йола прогрессивни технологически процессаш, оборудовани хувцийта лакхде, пайда боацаш балха ха йоаелга кIезигде деза.

1983 шера республика промышленность дегIайоалаяра бIарчча планаш юбцаш, А. В. Власова белгалдаьккхар цар белгалонаш кхоалагIча шера йола еррига задане низткъала хиларах латтилгеи бIарччача пятилетка кхел уж кхоачашъярах тийша йолгеи. Цо хьадех хIара министерствагара, ведомствагара, объединенегара, предприятегара чIоагIагIа теркам тIабахийта гIуллакха анализ яр, торонех, Iилмана, техникана, дикагIйолча практикана карагIдаьннарех ма могга дукхагIа пайда эцара тIадерзадаь дола гIуллакхаш кийчдари кхоачашдари. Айбе беза ишта организаторски идейно-кхетамеи болх, шеръе а кIоаргье а еза социалистически яхь.

КПСС ЦК Пленуме шеи къамаьл деш Ю. В. Андропова белгалдаьккхар экономика дегIайоалаяра, керда мощносташ хьадра, наха чуIен культурно-бытовой гIишлош хьальяра дIахьежача Iалаьмате дукхача средствах дикагIа пайда эцилга къаьстта чIоагIа лоархIам болаш хилар. Республика гIишлой организацеша карарча шера итт бетта болх бе йолаллийтай 180,5 миллион сома керттера фондаш, соахкарчул кIезига дукхагIа. Болх бе йолаллийтай мехкадьтта проводаш, мехкадьтта Iоадеши дIаухинтами йола объекташ, энергетика объекташ, гIишлой материални промышленноста предприятей керда мощносташ, 12 эзар хьайна делаю репродуктивни ферма, Къулбаседа - Ханкалски птицефабрика цхьоагIа арIа, Назрановски семечиштелли завод, кхыйола объекташ.

Пятилетка заданеш кхоачашъяра дIаьъе ьыначи коллективаш хьалхарча мутIаре я «Грозтрубопроводстрой» треста, Нохч-ГIалгIай гIишлой управлене № 2, № 7 йолча гIишлой-монтажни управленей, № 7 йолча [illegible]

дIабода мах кIелигбара оттаь заданеш кхоачашъяьяц, цу даькъе Нохч-ГIалгIай гIишлой управлене, «Чечингсельстрой», «Грозтрубопроводстрой» трестий, НГIАССР минводхоза, «Чечнингушводстрой» яхача гIишлой управлене дукха предприятеш а йолаш.

Уж деррига кхоачамбоацараш хилар хIана а къахьегам дика вIашагIтехь ца баккхар, болха ха зехьа дукха йоаяр, машинаши механизмаши болх ца беш сеца латтар, боахама доал ца дар, рузкьа кхо ца дар, принципаш еш хилар, хIаьта ишта халлашда материально-технически Iалашо ца яр, капитальни гIишлошъечара планировани лерттIа кийч ца еш кхоачамбоацараш долаш хилар бахьан долаш да.

НГIАССР Министрий Совет, Госплан, министерстваши ведомстваши кулгалхой, подрядни гIишлой организацеи чIоагIагIа хьажа еза гIишлой хьалъяра гIуллакхашка, капитальни вложенешта концентраци елгеи нийсъелгеи чIоагIде, цар юхахьалуш бола пайда дукхагIа хилийта, керттера фондаши производственни мощносташи сихагIа болх бе йолаллийта еза. Де мел доагIар де деза керда гIирсаш хьалде дола ца а деш пусковой объекташ чакхъяхара деррига кхоачамаш тIадерзадара, капиталовложеней боарамаш материально-технически финансови ресурсашца, подрядни гIишлой организацей мощносташи нийсде деза.

Ишта чIоагIбе беза капитальни гIишлой хьалъярга дIахьежаш йолча ресурсех нийса а эффективни а пайда ийбара тIехьа СССР Стройбанкаи СССР Госбанкаи республикански конторашта лоаттабу тIахьожам.

Парте горкомашта, райкомашта, гIишлошъярeн гIишлой материалий промышленноста болхлой профсоюза обкомо коллективашта, партийни а профсоюзни а организацешта дукхагIа новкъостал де доагIа къахьегам вIашагIтехьбаккхара прогрессивни формаш шерагIа юкъехуалача, производстве хьалхалаттарий а новаторий а опытах хьинарегIа пайда эцача. ГIишлошъерий къахьегама хьалаш цахадаш тоадара, цар быта йоахо яра хьалхара боахама кулгалхой бехктокхам лакхбе.

Шоай бехкагIа гIишлош хьалъяр, объекташ хаинахьа йистерхар тIехьадоахача цIеношдеча комбината, цементни завода. Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлене ашкабетони конструкцей завода, карьероуправлене, «Аргунводпром», «Чечнингушстройматериалы» объединеней балха дукхагIа теркам е еза.

Эсала лел цIенош деча комбината а Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлене ашкабетони конструкцей Грозненски завода № 3 йолча цеха а, кирпичаш еча заводашта, кхыча предприятешта реконструкци елгеи уж шеръелгеи.

Укх деношка партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, боахама органий низаш тIадерзаде деза укх шерара гIишлошъяра программа толаме чакхъяккхара. Производственни, нах чубаха коммунальни, культурно бытовой гIуллакхашта эша хьалъяьяха езаш йола объекташ йистерхара тIаерзае ела материальни къахьегамеи ресурсаш. Шу чакхдаллалехьа хьалдаьдаха деза 73 эзар квадратни метр хула нах чубаха цIенош, 2030 дешархочоа школаш, 713 моттиг йола берий учрежденеш. Партийни организацеши а кулгалхоша а къаьстта теркам тIабахийта беза «Промавтоматика» Iилма производственни объединене печатни платий цех, швейни объединене производственни корпус, г. Гудермеса «Нефтехимзапчасть» завода низалаш, Белгатой юртара дробильно-сортировочни завод санна йолча объекташта, радиотехнически завода, г. Назранерча кирпичаш еча завода реконструкци яра а уж шеръяра а.

1982 шера гIишлошъяра программа толаме кхоачашъяра дика новкъостал дергда 1983 шера [illegible]

гIишлоний партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша цемента, кирпичаш, хьун материалий кхом бара болх чIоагIбе беза, гIишлой материалаши байдали кIезигагIа дIайхайтара тIаерзаль мероприятеш кийч а яь чакхъяха еза.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенешка хьежжа, аьлар дIахо докладчика, республике дукха болх бу Кхачан программа кхоачашъяра. Хаоттама хьалаш чоалхане хиннадиле а 1982 шера 330,5 миллион сома маькха палови юрта боахама продукци йоаккхаргья. Ца иттлагIча пятилетке юкъера лаьрхIача хIара шера лыкхачул дукхагIа я. Ялат, тхьамка, коартолаш, бахчеви культураш, шура, фуаш эзара план кхоачашъяьй. Юртбоахама цхьайола продукци дукхагIа лыккхай. Соахкарчул дукхагIа чуйиай хьаькIаш. Органически а минеральни а удобренеех ший декхача лаьттасх, техникках дикагIа пайда эц. ЧIоагIлуш латт доакъара база. Люцерна фу даккхара программа чакхйоаккхаш я. Лоаца аьлча, во йоацаш кIийле кийчъяьй хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара.

Цхьабакъда, республика агропромышленни комплексе хIанз а пайда ца эцаш дукха торонаш я. Укх шера кхоачашъяьяц сом, баьцалараш, шекара свеклаш, генараш лохкара планаш. Ялат лаккхар тIехьадусилга дIадаккханза да. Из ца доаккхаш дукха дисад Сунженски, Грозненски, Урус-Мартановски районий совхозашка.

Боккъалдар аьлча, хаоттама хьалаш чоалхане хилар теркал ца деш дита йиш яц. Цунна цхьана, парте горкомаша, райкомаша, горрайисполкомаша, боахама органаша де мел доагIар даьлач цу хьалашка болх лерттIа вIашагIтехьбаккхара. Духхьал ца мара кхы бахьан дац Урус-Мартановски районе кхаш леладеча доккхий кхоачамбоацараш хилара. Укхала цхьаьккха тайпа лаьттан продукци йохкара план кхоачашъяьяц. Цунна тарра хьал эттад Ачхой-Мартановски Гудермесски районашка. Цу районий кулгалхоша йоагIаш йола выводаш я ль. тIехьадисар дIаlаккхара эшар дергда аьнна хет. Нийса хургда, нагахьа санна КПСС обкома бюрос тIехьаюсача районий а ведомствай а юртбоахама шера итогаш нийца а йийца, цар кулгалхоша тийнна дешаш дагадохийтача а денна дош кхоачашдара хайра хIама ца деш леладьча харцахьарча практика боагIаш бола мах бича а.

Укх шера халача хьалашка дика хьункъамаш кхедаь боахамаш а хьалхалаттараш а кIезига бац республике. Царна юкъе я «Шалинский» совхозера шекара свеклаш леладю звено (звеньевая Энгласова Совхунт). 80 гектарах хIаране тIара цо чуенай 700 центнер шекара свеклаш. 100 гектарах хIаране тIара 500 центнер лыккхай цу боахамерча Энгласова Хизана звенос. Назрановски района «Октября 40 шу» яхача совхозерча хьажкIаш леладеча звенос (звеньевой Кодзоев Бахьаудин) 200 гектарах хIаране тIара 70 центнер фуальяьха хьажкIаш чуенай, хIаьта цу совхозерча Гелисханов Ювсапа звенос 200 гектарах хIаране тIара 60 центнер лыккхай. 180 гектарах хIаране тIара 53 центнер хьажкIаш чуийцай Шалински района «Предгорный» совхозе (звеньевой Мусалиев Оалхазар). «Лермонтовский» совхозерча Захиев Яьвний звенос 360 гектарах хIаране тIара 51 центнер лыккхай.

ХьалхалаттараштагIа карагIдаьннараша хьахьокх районий, совхозий, колхозий мел йоккхий торонаш я. ХIаьта а толамагIйола опыт, хьалхагIа а санна, во Iомаш, дела ювьгхуш. Из вIаллда а ла йиш йолаш дац.

ДIахо шои Власова дийцар лаьтта леладечар кхоачамбоацарех, уж дIададахара, лаьттан культура лакхъяра. 1983 шера ялат, кемсаш, баьцалараш, генараш, шекара свеклаш, люцерна фу, кхыйола культураш кхеира а дукхагIа кийчъяра а де деларех.

[illegible]

товски, Ачхой-Мартановски, Надтеречни, Урус-Мартановски районашка. Колхозашкеи совхозашкеи хьайбаш дов, лоха я цар продуктивность, дулха комбинатешка дIачутел дерстанза дола, кондициони доаца хьайбаш.

Укх шера 10 бетта паччахьалкхенна дIаденнад юкъера лоэал 224 килограмм дола 37 эзар хьайба, из 9 килограмм кIезигагIа хул соахка цу хана хинначул.

Къаьстта гIийла доалаш хьайбаш дIачутел Шалински района колхозашеи совхозашеи 184 килограмм, Гудермесски — 192, Грозненски — 193 килограмм. Юкъера лаьрхIача республике гIолла дIачуеннача хьакхий лоэал 72 килограмм я, из 1981 шера хинначул 7 килограмма кIезигагIа хул. Дулха дIачутелача керчий лоэал лохлеяд. Шура дукхагIа яккхаран кийчъяран йола йоккхий торонаш а пайда ца эцаш юс.

НГIАССР Министрий Совет, КПСС горкомаш, райкомаш, горрайисполкомаш, юртбоахама ведомствай кулгалхой дехкарийла ба критиках вывод е, гIуллакх тоадара боккъонна оарцагIйоала.

ХIанз керттера дар фуд аьлча, из да хьайбаш лерттIа Iаьнгара дахар, хьайбаш лeладераша овсаре къахьегара мел эша хьалаш Iалашдар. Цу гIуллакха йел эшар вийцига долаш да. Соахкарчул дукхагIа Iалашъяьй силос, йол, сенаж. Колхозашкеи совхозашкеи я 180 долькъара цех а кухни а. Цхьабакъда, цу торонех массанхьа а боагIача бесса пайда эцац. Хьайбаш Iаьнгар дояхилга ледара лел Надтеречни, Урус-Мартановски, Грозненски, ишта кхыча а районашка. Цулухьа тамаш яц соахкарчул дукха а кIезигагIа уккъаза шура йоаккхаш хилар. Шурий фермай продуктивность лохлуш йоагIа Шелковской, Назрановски, Шалински районашка, хIаьта из чIоагIа Iеткъад бIаргчача республике шура яккхара.

Докладчика белгалдаьккхар, организаторски наха юкъе бу политически болх юкъарчал доаццаш фермашка бе безаш, хIара доакъара цеха тIахьожам оттабе безаш хилар, хьайбаш леладерашта юкъе корта а болаш социалистически яхь вIашагIтехьъяккха езаш хилар. Укх деношка КПСС обкома бюрос, НГIАССР Министрий Совето «1982—1983 шера толаме хьайбаш Iаьнгар дахара, хьайбай продукташ дукхагIа яхара а кийчъяра а Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржалра хьакъехьарча» КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцамга хьежжа соцам тIаийцаб хьайбаш Iаьнгар доахача хана социалистически яхь йоаржалрах. Уж документаш, яхьи условеш хIара фермана, хьайбай боахамерча хIара къахьегамхочоа дIайовзийта еза. Республика беррига хьайбаш леладерашка толаме хьайбаш Iаьнгар даха аьнна патриотически кхайкарал даьча «Коминтерн» колхоза коллектива инициатива шерра дIайоаржае еза. Цу балха юкъеоза еза массови информаце еррига средстваш, шерра дIадовзийта деза социалистически яхье хьалхалаттараштa карагIдаьннараш, критика е еза болх во бечарна, ханнахьа итогаш яра формаш лаха еза. Цхьан дешаца аьлча, деррига а де деза хьайбаш Iаьнгар дахарах, хьайбай продукци дукхагIа яккхарах, хьайбаш гIера ца дуллийтарах лоархIамегIа дола партийни, халкъа юкъара гIуллакх хилийтара. ТIаккха мара вIашагIехьларгдац вай дулхи шурен дукхагIа яккха, хьайбан продукташ кийчъяра йоккхагIа йола планаши кхоачашъелга Iалашде.

Дукха ха йоацаш КПСС ЦК хилар союзни республикай Компартей ЦК, парте крайкомий а обкомий а секретараш, хIаьта агропромышленни комплекса дешашкъе стаду союзни республикай, автономни республикай Министрий Советий, крайисполкомий а облисполкомий а председателий заместителаш, министраш, централни министерствай а ведомствай а кхыдола бехктокхама болх лой хьалха яь совещани. [illegible]

листаш хилар. Нийса къестаде деза боахамаш технически Iалашдара дешаш, централизовани фондашкара доагIа доакъар хьежадир е республике чур лар дIа-юха нийсдар. Белгала аьлча, экономикана доал дара, боахама механизмана планировани яра еррига сфера эрга йоаккхаш тоаяра болх укх гаргарча хана чакхбаккха беза. Из гIуллакх партийни а паччахьалкхен а бехктокхам кхетабеш чакхдаккха деза вай.

1983 шера 1 январе денз юртбоахама продукцех тела закупочни маьха тIатох, рентабельность лоха йолча а зе деш долча а боахамашта парна палбавкаш ю. Колхозийи совхозийи экономика чIоагIъяра паччахьалкхено чакхдоахача гIуллакхаша дIадех юртбоахама производства еррига звенашка боккъонца йола боахама расчет юкъейоалаяр, продукташка дIадоьдар лохдар, кхом бара, хIамай хьурмат дара режим геттара чIоагIа леладяр. ХIама доадарцеи лерттIа доал ца дарцеи хьинаре къоасам лоаттабар, кхы тIа колхозашкеи совхозашкеи кхоачаш йола средстваш керттерча даькъе юртбоахама продукци дукхагIа яккхарга а из дикагIа хилийтарга а дIахьежалр.

Докладчика яра критика йир экономикага кIоарга ца хьожача, доккхий зенаш деча колхозийи совхозийи цхьаболча кулгалхошта. Деррига а де деза хIара колхозаги совхозаги рентабельни болх байтара, хьатIабоагIача пайдага хьежжа цо ший производственни гIуллакхаш вIашагIехьа дахара, укх тIехьарча ханага кхоачалца санни банковски ссудашка дог а ца лоахаш. Колхозийи совхозийи боахама механизма ю экономически воздействи чIоагIъярца цхьана юкъехувла еза колхозни а совхозни а производстве къахьегам вIашагIехьбаккхара керда формаш, эггара хьалха звеной, фермай, отделеней, бригадай болх коллективни, бригадни подрядагIа бара чатагIа а кхувлаш, цешта аьлча, хIара звенона луш дар юххера хьахулачох тийша хургдолаш.

ЛоархIаме да карагIдаьначун критически мах бар, партийни IаьдалагIа занза дисарий кIоаргга анализ яр, цох цIенхаштта выводаш яр. 1983 шера агропромышленни комплекса еррига звенаша боарамагIа болх бергболаш кхоанара мулаш белгалдар.

Пятилетка кхоалагIча шера дика дукхагIа а даьккха паччахьалкхена дохкаргда 103,1 эзар тонн ялат, 185 эзар тонн шекара свеклаш, 16 эзар тонн генараш, 10 эзар тонн коартолаш, 147 эзар тонн баьцадараш, 76 эзар тонн сомий комараш, 120 эзар тонн комсаш, 40 эзар тонн дулх, 96 эзар тонн шура, 97 миллион фуъ, 4765 тонн тха. Нагахьа санна шин шера планагIа дIа ца луш 71 эзар тонн сом, 57 эзар тонн комсаш, кхыйола продукци йисаяле, кхетаде хала дац агропромышленни комплекса хьалхашка латтараш чоалхане, бехктокхаме декхараш долга. Партийни комитетий, советски а юртбоахама а органий, колхозий а совхозий а кулгалхой декхар сенах латт аьлча, беш бола беррига болх ялат, дулх, шура, кхыйола продукци яккхара дешаш къестадеча бригадашка, фермашка юкъарчал доаццаш барах.

КПСС ЦК Пленуме белгалдаьккхалар вай хьара йола еррига средстваш оарцагIъяха. 1983 шера плани заданеша шерра пропаганда е а уж дIайовзийта а еза, аьнна. Царна конкретни низа иргьад хIара предприятена, коллективана хьалхашка латтача декхарашка хьажжа. [illegible]

специалисташ леладерашца, цхьаш нийдерашта лоаттабу къоасам чIоагIбелга дIадехаш тIайийъ решенеш кхоачашъяра.

Партийни комитеташ, халкъа депутатий Советаша, боахамеи административни органаша, еррига общественни организацеша паччахьалкхени общественни доалахье йизза лораелга Iалашду эффективни гIуллакхаш чакхдаханза, халкъа рузкьанна мичча тайпара кхийда а тIаккхувдараш цIенхаштта юхатоханза, паччахьалкхенна зе даьрашкара из шеко йоацаш юхадоаккхийта Iалашланза даргдац. Вайцига хIанз а кIезига бац къамаьл деча хана экономика кхом беш хила еза яха дошаш дола денаш дукхаза шоаш хьаькхайкадой а яь декхар кхоачашдара практически хайра хIама ца деш бола боахама кулгалхой. Из ишта дале а цхьайолча партийни организацеша, парте горкомаша, райкомаша бехктокхам мелдаьрашта принципиальни оценка лац, хIара шера паччахьалкхен планаш кхоачаш ца еш бусараш, шоашта яь критика теркал ца ераш лов. ХIанз а дIадаккханза да вIалла пайдана боаца кулгалхой цхьан боахамера вокх боахаме хьежабелга, массаза а номенклатуре укхабелга. Юкъьанна цар хьинар гойт, хIаьта цхьа ха яьлча, оалаш ма хиллара, шоайех доаллача лазарга: доали бехктокхами ца хиларга юха боал.

Пленуме къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова аьлар: «Керттерча участкашка политически дегIабаьхка, балхах дика кхеташ хьинар дола, болх вIашагIехьбаккха хоуши кердачунна тIаккхувши бола нах хургболаш кадраш лерттIа дIа-юха нийс ца йол вай ханарча производствана кулгалде могаргдац». Партийни организацей декхар — бехктокхамеча посташка лакха политически, гIуллакха тIах аьнгеи лакха моральни оамалаш йоакха паччахьалкхен юкъара, халкъа юкъара хьашташ йоенхаштта лораергдола, болх дика вIашагIехьбаккхеи кхетам бален хоуш бола нах хулга Iалашдар. ТIагIерттан леррагIен болх бе беза партийни, паччахьалкхен, тIадилла гIуллакх кхоачашдара йола дисциплина чIоагIъяра, вай парте директиваш, вай воаш тIайийъ решенеш шоай ханнахьа лоархIагIа ца йоалийташ кхоачашъелга Iалашде деза, цхьан дешах лаьца дукххаза решенеш тIайиеш йола практика цIенъяь дIаяккха еза. Дисциплинаха бехктокхамаш деча доккхий къамаьлашкара, тIахьехамашкарeн лозунгашкарeн хьадача гIуллакхашка, организаторски балхаги моттигашка цIенхаштта бехктокхам хиларги балха тIа керда формаши методаши хьаяргa вай дола деза ха хьатIаьттай.

Партийни комитетий, советски, профсоюзни, комсомольски органий лоархIаме декхар да наьха къахьегамеи творчески хьинар айделга. Хоуш ма хиллара, парте идеяш, планаш, тIахьехамаш материальни низ я хиле дIаотт, нагахьа санна уж наь шоашта тIехьайоахаш хуле. Боккха организаторски массово-политически болх боаржабе беза, цул декхар хIара цеха, участкага дIаххьача ца Iеш, хIара балха моттиге а кхачар. ХIара къахьегамхо дика кхеташ [illegible] план кхоачашъелга [illegible]

КПСС обкома бюрос укх деношка КПСС ЦК [illegible]

[illegible] А. В. Власова аьлар:

[illegible]

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА VIII ПЛЕНУМ

ЧIОАГIДЕ, БЕХКТОКХАМ ЛАКХБЕ

1982 шера цхьайтта бетта итогегIа г. Грознерча ерригача йиъ районо тIеххкхоачашъяьй товарийн нормативно-цIенаи продукци хьаьра, ца йохкара къахьегамо овсарле лакхъяра планаш, совхка цу юкъа дахьа уж деррига хьокхамаш сов а доахаш, — аьлар докладах дахьа юкъхьаьнца пленеех къамаьл дахьача парте Грозненски горкома хьалхарча секретара **Н. И. Семенова**.

Пятилетка шиъ шера найда зиаргба 310 миллион сом капитальни вложенеех, болх бе йолайолийтаргьа 200 миллион сомал тIех йола производственни фондаш, цо дика тоаергьа города халкъа боахама деррига доа къой материально - технически бала. Цу юкъа гIишлошъераша хьалъергьа 1400 моттиг йола берий бешамаш, 207 эзар квадратни метр йола нах чубаха цIенош. Уж планал кIелиг-дукха тIех хургда. Дикка балхаш чакхдаьхад культурно - бытови, школьни, медицински, коммунальни гIишлош хьалъеш.

Пятилетка шоллагIча шера заданеш кхоачашъеча дикка дакъа юкъенхуъь Iилмалтохкамо, проектни институташа, транспорта, торговле, городской боахама ерригача коллективаша.

КIезига болх чакхбаьккхабац материальни энергетически ресурсаш кхоеш.

Цунца цхьаьа пятилетка хIанз чакхдоалача шиъ шера боахам лелабара даькъе карагIдаьннараш вайна лоIам беш бокъонца дика да ала йиш яц.

Карарча шера продукцена реализаци яреи къахьегама овсарле лакхъяреи цхьайтта бетта планаш кхоачаш ца еш йисай шиъ предприяти. ХIаьта цхьайолча кхыча коллективаша уж кхоачашъелга Iалашду планашта корректировка яра чотагIа.

Производство дегIайоалаяра даькъе укх пятилеткана оттадаьча боарамашка ца кхоачаш ши шу чакхдоаккхаш латт бIарчча хьайнцача города промышленноста а «Грознефтеоргсинтез» шейни производственни объедиенеша, ацетонови, Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене аьшкабетонни конструкцей, электромеханически заводаша, винно - коньячни комбинато, кхыча предприятеша.

Нийтта предприяте, цу даькъе КСМ 2, карьероуправлене, маькх еча комбинате, «Чечингсельстрой» треста аьшкабетонни конструкцей заводе соахка хиннача лохагIа я къахьегама овсарле.

Цу деррига кхоачамбоацараш хьатоит городской, районни комитеташта паччахьалкхен планови дисциплина кхоачашъяра, производства торонехи кхоачамехи пайда эиара даькъе цхьаболча боахама кулгалхой бехктокхам боагIача тайпара айбе карагI ца даьнилга, хIаьта ишгта кхоачамбоацарашна тIагIертта къовсам лоатта беш еррига партийни организацеш йоацилга. Царех дукхачар лерттIа тIахьожам лоаттабац КПСС XXVI съезда хьалхашка оттадаь общественни производствана интенсификаци елгеи халкъа боахама эффективность лакхъелгеи санна дола лоархIаме декхараш кхоачашдара даькъе администрацеша беча балха.

Грозне промышленносто дикка дакъа юкъенхуъь бахачи мала эша товараш арахецача. ХIаьта цу хьакъехьа а долаш да дукха къоастадаза дола дешаш. Коа-карта эшача, культурно - бытовии боахамен дукхагIлолча товарий технически боарами дикаш лоха я.

Модни изделеш кIезига арахец. нIедига хоатташ дола товараш арахецара планаш дикка гIехкхоачашъеча мегте. 1982 шера 1 октябре цу тайпара кIезига дIаийду товараш предприятей силадаина 200 [illegible] сомал, хIаьта базашка 300 эзар сомал тIех хьаIаинад.

Города Грозненга кхоач республике дIапохиитача доагра - энергетически ресурсаш дукхагIа ярий. ХIаьта парте городской комитето дика кхетаду уж [illegible] оттаяь [illegible] кхоачашъяра [illegible] тIабулиа бехктокхам боахам хилар. Парте городской комитета IV пленума решенени [illegible] предприятешен организацешен 1981 — 1985 шерашка электрически, доаIара [illegible], метала, мехкдаьттен [illegible] дизельни йиша йоагIадун доагор, моторни даьттеш кхаьм беш дIабаьккхара программа оттадай. Бакъда, энергетически ресурсех мишта пайда ийбу хьажара йола городскойи районни комиссеш цу гIулакха лерттIа оарцагIъьннайй [illegible] [illegible] [illegible] Завохской районе. Укх тIеххьарча кхаь шера

балха нах хьа ца ухилга, болх ца беш латтилга, администраце пурмагIа цIагIа бусилга тIа-тIа кIезигнуш хьадоагIаш дале а гIулакх сагото йиташ да хIана а.

Карарча шера 39 гIишлон организацешта товарий гIишлон продукци арахецара план кхоачашъяьй, 32 къахьегама овсарле лакхъяра задашах лоархIаяьяц. Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене нах чубахен соцкультбытен объектех ахаш, уж хьалъяь яхара графикашка нормативни ханаш тIех а лийта, декабрь бетта дIаяла лерхI. гIишлони ремонтни балхий дикал хIанз а лоха я.

Цу деррига хьагойт дукхача гIишлон организацей болх парте дIадехарашка хьежа эргабаккха, шоашта карарча организацей балхах бола кулгалхой бехктокхам хила боагIача боараме доаккхаш айбе вайна карагI ца даьнилга.

ХIана партийни организацеша, къахьегама коллективаша шоай низаш тIадерзадаьд 1982 шера а ерригача пятилетка а планашта социалистически декхараш толаме кхоачашдара йолча торонех билаза пайда эцара.

Къулбаседа-Кавказски машинашъкъа Грозненски отделене предприятей, тха локомотивни депо коллективаша чIоагIа къоабалъь тIаийцар КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума, СССР Лакхехьарча Совета порхIагIча сессе итоагаш, — аьлар Гудермесски локомотивни депо машиниста **К. П. Чернобаева**.

Машиннаькъахеша шоай ина дIа мел кхочар даьд 1982 шера моххк экономически социальни дегIабоалабара тIаийца планаш кхоачашъеча доагIаш дола дакъа юкъедахьа духьа. Доагора-экономически ресурсаш кхомбеш дIааийтар духьа къовсам лоаттабаьча цар 416 тонн дизельни доагор, миллион соагIа киловатт-сахьат электроэнерги кхоаьйй.

СССР вIашагIъелла 60 шу дизара хетадаьча коммунистически субботник хургдолча дийнахьа, кходаь доагори электроэнергии дIа а ухийташ кхы тIа а 14 поезд дIайохийтаргьа.

Аз дийцача дикача хьоккхамаша цхьана тха балха тIа кIезига дац кхоачамбоацарш а.

Транспорта тIа болх баьча 10 шера со дика кхийттав поездаш дIа-юха дедилга вIаштIехьдоаккхача керттера яр машинаькъа еррига подразделенеш болх кхоттабеш йола дIа-юха лелара график хилар. Из кхоачашъелга Iалашду станце, депо, тяговн подстанцей, наькъа, бувлама, ишгта кхыча подразделенеш балха технологически процесс йоагIача бесса нийса лелаелга вIаштIехьдаккхарца. Из дика кхетадеш ба беррига машиннаькъахой а. бакъда шоашта хоше а даим телхаю из график. Мовхьаш кхухьача поездех ахаш тIехьаюс, хIаьта бIарчча денош доахаш станцешка латта езаш а хул. Машинаькъа отделене диспетчерски аппарато, движене отделаша лерттIа анализ йиц поездаш дIа-юха лелара хьалий, даим цу даькъе де доагIар деш яц. Яьсса цистернаш тIехьа йолаш Грозне хьалйизара уж дIаюгаш хилча Грозненски отделенеа юхе латташ дукха ха йоае ниназ са.

Станце, вагонни депо болхлой бехкагIа шиъ ханнахьа составаш нийч а яь дIа ца йохкиташ дукха моттигаш нийслу. Шеко йоацаш хьаьддин, сона хетачоах, нийсен цхьа вывод е йиш я: машиннаькъа болх вIаштIехьбоаккхача керттера хIама — график телхадар из къахьегамен технологически дисциплина мелъилийтарца хьаьулаш да, аьнна. Из гIулакх тоаде деза нах. Цу даькъе керттера дукъ шоашта дIатIаэца леза коммунисташа, машиннаькъа предприятей партийни организацеша. Партийни низаш доагI-доагIача дIа-юха ийсде, керттера звеньяши лоархIаметIара учистнаши коммунистеша чIоагIбе, къахьегама коллективашта еш йолча партийни ийлие бнараш айбе, цар низаш бухецаш хьахулача, мовхьаш ханнахьа дIа юха кхаьнара тIадерзаде деза. ХIана а лерттIа бола бош яц администраце гIулакхашта IалашIам лоаттабеш йола комиссени кхы йола общественни организацени.

Аз дерзI Грозненски [illegible] станце [illegible] цу [illegible] дукха де [illegible] Керттердар, [illegible], из латт най болх [illegible], чурча торонех [illegible] КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо дIадехар [illegible]. ХIаьта цу аьа [illegible] де.

Ше къамел деш КПСС Наурски райкома хьалхарча секретаро **А. А. Ма[illegible]** аьлар. Наурски районни коммунисташа, [illegible] КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш, СССР Лакхехьарча Совета порхIагIча сессе материалаш чIоагIа къоабалъь [illegible] Ерригача къахьегама коллективашка [illegible] документаш чIоагIа [illegible].

парте де аьнна мел оттадаьр кхоачашдара хоадам болаш дола наькъаш белгалду.

Политически къахьегамен хьинар айденнача хьале лелаю СССР хьаьн 60 шу дизара даха ма доагIара накъадехара йола дахь.

Парте XXVI съезда а цул тIеххьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий а исторически решенеш кхочаш а еш, район къахьегамхоша во толамаш даьхадац цхьайтталагIча пятилетка шоллагIча шера. Хвоттама хьалаш чIоагIа аьттув боацаш хиннадале а генарашкара дIаиккхача лаьттанцара а хьайбашкара а йоаха продукташ йохкара планаш декхараш ханал хьалха кхоачашдаьд. Планал совгIа шичахьалкхенга ехкай 7 эзар тонн шекарна свеклаш, эзар тонн картолаш, 454 тонн сом. Цунца цхьана дукха а дукхагIа хьулнъяьйй дIаюли йола культураш. «Октябра 40 шу» яхача совхозерча йолаш волча хьовьIаш лелаечо Кодзоев Бахьаудина 200 гектарах хIараше тIара 70 центнер фуалъахьа хьаьжкIаш чуеай. «Наурсовский» совхозерча йиъ звенос хIара гектара тIара 450—500 центнер шекара свеклаш яьхай.

Районе тIагIертта кхоачашъеш латт Кхачан программа. Хьалъяьннай кхо эзар совгIа хьийба дIаоттаде йиш йола 18 помещени.

Цхьайтта бетта программах лоархIаяьй промышленность.

КПСС ЦК ноябрьски Пленумо оттадаь декхараш шоай дукха цIийх дола гIулакх санна тIа а эцаш, района коммунисташа, беррига къахьегамхоша дIакхайкаду кхы а хьинарегIа болх бе, пятилетка кхочашъеча, республика Кхачан программа чакхйоаккхача кхы а доаккхагIа дакъа юкъедахьа шоаш кийча хилар.

Цунца цхьана, белгалдаьккхар оратора, тха балха юкъе кIезига дац кхоачамбоацараш, даила дисараш. Района экономически потенциалах боагIача бесса пайда эцац, цу даькъе оаха цIенхаштта хьалхара гIа баьккхабале а. Дуккхача къахьегама коллективаша лерттIа болх бу ала йиш яц. ГIулакх корта болаш леладарца, творчески хьинар гонтарца цхьана хIанз а нийсалу тIах аьнна боцеш, хIаман бала ца кхоачаш болх беш йола моттигаш.

Юртбоахама культураш дикагIа хьукъае, хьайбай боахама продуктивность лакхъе йиш я. ЦIенхаштта тоаде делаш да арахеца продукци дикагIа хулийтилга. КПСС райкома бюрос цу кхоачамбоацарех лерхI партийни кулгалдара эффективность кхоачам боаццаш хилар. Укх деношка района еррига партийни организацешка доагIаш дар хьа а дехаш, анализ ю беррига организаторски а политико-кхетам балара а балха, критически мах бу карагIдаьннача чун, хьагучайоах пайда эцийза йола торонаш. КПСС райкомо къаьстта тергам тIаухийт юкъхьанцарча партийни организацен дедал айдара, цар балха стиль эргаоахаш тоаяра.

Республика халкъа тIахьожама органаша шоай керттера декхар лерхI исполнительски дисциплина чIоагIъяр, паччахьалкхен планаши заданеши кхоачашъяра хьалхара боахама кадрий бехктокхам лакхбар, еррига ресурсаш кхом бара режим геттара чIоагIа лелаяр, аьлар НГIАССР халкъа тIахьожамо комитета председателa **Р. А. Саламовас**.

Халахете а, хIана а болаш ба замечани нийча доагIаш дар ца деш, гучадаьха кхоачамбоацараш дIадахара ханнехьа оарцагIа ца бовлаш бола кулгалхой. Масала, халкъа тIахьожамо республиканcки комитето гучадаьккхар республика мелиорацен хин боахамен министерства предприятешка автомобилех боагIача бесса пайда ца эцилга, цига ца баь болх баьб, ахчи дIалайбеза. Министерства кулгалхошнара Комитето хьаьнкалар белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахилга. [illegible] гучадаьлар министерства [illegible] предприятешка [illegible]. Цуна бехке бола гIулакхаш [illegible] бехктокхаме [illegible] комитето.

Керттера достамаш [illegible] тергам а [illegible] Iаберзабу [illegible]. Укх шера ца [illegible] моттигаш «Грознефть» объединение. Нохч-ГIалгIай транспортни управлене предприятешна а организацешна а, «Вторсырье» яхача производственни конторе, «Грозгипропромнефтехим» институте, радиотехнически заводе, [illegible] Грозненски отделене, [illegible] организацешка [illegible] республиканcки комитето.

[illegible] техническн прогресс [illegible]

но-конструкторски организацешта, бакъда цар коллективаша лерттIа болх бу ала йиш яц.

КПСС ЦК ноябрьски Пленуме белгалдаьккхар. «Экономика кхом беш хила еза» яха тIорданна дола Леонид Ильич Брежнева дешаш а кхуллаш ца декхар кхочашдаран хIама ца деш бола кулгалхой хIана а кIезига ца хилар. Цу ала доагIа цхьаболча кулгалхоех а.

«Вторсырье» яхача Нохч-ГIалгIай производственно-заготовительни контора укх тIеххьарча кхаь шера договорной декхараш кхочаш ца дарах, стандарташка хьежа йоаца бIидал лоаттадарах, мовхьаш тIадотташ а Iодоша а вагонаш йиллача хала дукхагIа лоаттадарах тоххал 86,7 эзар сом гIод. Цхьачахьалкхенна даь де бохне барий чотагIа меттаоттадаьдац, цох предприятена хинна зе лаьрхIад.

Юртбоахама, промышленни, транспортни предприятеша, гIишлон организацеша, кхычар дукха хIама ду Кхачан программа кхоачашъяра. Цхьабакъдо, дукха моттигаш хул боахама лерттIа доал ца деш, юртбоахама продукци йоаккхача, чекхйоаккхача, лоаттаеча, маькала йоаккхаеча йоаеш. Дика йоаца шура а дулх а дIателарах новагIо зе хул республика колхозашка а совхозаштен. Укх шера 9 бетта во шура а даретвала дола хьайбаш а дIадаларах алхха Малгобекски Надтеречни районий совхозашта хьа ца кхоачаш 278 эзар сом дисар.

Кхоачамбоацараш даьза дисараш хьагуча а доахаш халкъа тIахьожамхоша тохк уж хьахилара бахьанаш, шоашкара дувлача гIалаташ за анализ ю.

Тхо, юрта къахьегамхой, ленински партен гонахьа айха кхотадена а долаш, кийча да пятилетка кхоалагIча шера мохк экономически социальни дегIабоалабара план толаме кхоачаш а тIеххкхоачаш а яра деррига низаш хьинара дIадала, аьлар «Горец» совхоза доярка **М. С. Умхаджиевис**.

Тха совхозе ерригача торонех пайда эиац. Ийс бетта планагIа 380 тонн шура дIаяаьц совхозо. Из нийсденнад хьайбаш боахам дегIабоалабара перспективни дезаш къестадеча гIалаташ дувлийтарах. доаьъарех лерттIа пайда ца эцарах, хьайбашта доагIача бесса гIулакх ца дарах.

ХIанз къаьгга гуш да дукхагIа шура луча доахана Iул вIашагIдолла дезилга, тешшаме доакъара база хьае езилга. Уж дешаш къестадеча хьинаре дакъа лаца деза беррига хьайбаш леладераша. зооветспециалисташа, боахама корта болаш кулгалде деза партийни организаце, совхоза администраце.

Цу даькъе цхьадола хIамаш даьд боахаме. ЦIеча фух дола 300 шинар ницад. 800 гектара тIа дIайийнай люцерна, мошача доакъара лаьтта къоастадаьл. Доакъара цех а кухни а хьаьлй.

Доакъар дикагIа хилийтара хIана чIоагIа йоакхо е езаш да.

ХIанз хьайбаш леладераш хьатIаэттар бехктокхаме ха л. Хьайбаш Iангара даха деза. Эттача шелало а програшаша а хьахьоь из де аттта хургдоацилга. Цу хьалашка хьайбаш леладераша дезар оттадаьд продуктивность лоха ца ялийта, тIера ца доалийташ хьайбаш Iангара даха. Из дара мел эша торонаш я тхь.

1982 шера дIа ца луш дукха хьайбай продукци тIаийцай тхоин. Совхоза хьайбаш леладераша деррига а дерг шоашта тIалатта декхар дала кхоачашдара. КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеша жоп а луш, аз доаш пятилетка кхоалагIча шера аиса лелабеча хIара Iангара кхо эзари кхи бIаьи килограммал кIезигагIа доаца шура яха.

Старопромысловски районна къахьегамхоша чIоагIа къоабалъец гIийцай КПСС ЦК Пленума решенеши СССР Лакхехьарча Совета сессе материалаши. Заводашка, гIишлонашка, предприятешка, учреждешка дуьц хьайбаш документаш, парте оттадаьча мулаша кхочаран хоадам болдаш дола наькъаш белгалду. Къахьегама коллективашка ердача шиш а правни дакъа СССР хьаьн 60 шу дизара [illegible] [illegible] аьлар КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретаро **Е. В. Тумасова**.

Ер шу дешаш парте [illegible] тха тергам [illegible] [illegible] промышленни предприятешна [illegible] дукхагIа дегIабоала [illegible] хилара, [illegible]. Тхан [illegible] чакхдаьхача гIулакхаша [illegible] хьинар тIаийтина [illegible] стабилизаци [illegible] дукхадаьх тIа а кхийтад.

Толаме кхоачашъеш райо[illegible] капитальни гIишлошьяра. [illegible] чубаха цIенош фонди [illegible] дахьгера, [illegible].

бахача нах бытовой гIулакх дара планаш.

Цунца цхьана тхо вIалла а хеташ дац парте райкомо ерригача торонех а кхоачамех а пайда эцилга Iалашдаьд, аьнна. Цунна тешал ду тха балха тIарча дукхача кхоачамбоацарашa, даьза дисараша. Промышленности, гIишлошъеча, транспорта тIа бизза пайда эцац йолаш йолча торонех, цхьайолча предприятешa боаррамагIа болх бац.

Дукха къахьегамхой дехкъ тхона бытовой дешай хьакъехьа, нах чубаха фусамаш ца тоьарах, коммуникацеша лерттIа болх ца барах. Во болх бу телефонни бувзамо.

Даьха толамаш гуш дале а, оаха цхьаи минута дицдалийтац даьза дисараш, тховнийта могар ду кхоачамбоацараш дIадахара, партийни кулгалдара стиль а методаш а эргайоахаш тоаяра.

Района къахьегамхоша дош делнад пятилетка шиъ шера план 20 декабре — городе Москве КПСС ЦК, СССР а РСФСР а Лакхехьарча Советий торжественни заседани хилалехьа, хIаьта укх шера план 23 декабре е хаьнал 8 ди хьалха кхоачашъе.

Пятилетка кхоалагIча шера социалистически декхараш тIаэца кийчлуш я районна коллективаш. Оаха деррига а дергда хьатIадоагIача шера керда коталонаш яхара.

Тха объедиенене мехкдаьтта чакхдоахараша а мехкдаьтта химикоша а, аьлар «Грознефтеоргсинтез» генеральни директора **Г. А. Яценкос**, беррига советски халкъа санна раьза хиииа тIаийцай КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара **Ю. В. Андропова** къамаьлцара положенеши выводаши.

СССР хьаьн 60 шу дизара сийна яьржача Ерригсоюзни социалистически яхьа юкъе а яха объединене коллектив лоархIаьй товарни продукци арахецара 11 бетта программах. Планал 2,5 млн. сома маьха дукхагIа маьхала яьккхай из.

Кхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра план.

Каталитически крекироване, риформироване низалех дикагIа пайда эцара, дукхаьча мехкдаьтта химически производствашка лерттIа болх байтара чотагIа планал совгIа дукха бензин, дизельни доагор, хьййола продукташ дIапхьийтай оаха.

Объединене предприятеша ара мел хеца продукци дикало цхьоалагIчен лакхерчен категорех п. ХIаьта тIеххьаръяр 11 бетта планал 28,5 млн. сома маьха дукхагIа арахийцай.

Культурно - бытовойи коакартен эша товараш дукха тIа эшилга кхета а деш, объединене планал совгIа 130 эзар сома маьха хьадаьд уж. Духхьал укх шера 4 тайпара керда хIамаш хьаь йолаьй оаха.

«ЧIоагIа лоархIаме да, — аьннад Ю. В. Андропова КПСС ЦК Пленуме, — кIорах, Iалама газах, мехкдаьттах, мехкдаьтта продуктех, йолхален электрически энергех дас санна пайда эцар». Технологи эргаяьккха тоаларах, оборудованена модернизаци ярах, дукха организационно - технически мероприятеш чакхъяхарах тха объедиенене 11 бетта кходаьд 5 эзар тонн условни доагор, 26 эзар гигакалори йовхал, 14 миллион киловатт - сахьт электроэнерги. Дунихха а дукхагIа пайда эц шоллагIча энергоресурсех. Укх тIеххьарча 1,5 шера яьшка — утилизатораша 25 процент дукхагIа яьккхай Iы.

Оаха лаьрхIа уйла тIа а лийтай анийна яьй объединенерча гIулакхий, оахош ца деш дисарий. Кхоачам болаш эффективно пайда эц мехкдаьтта бийдалах, дукхача шоллагIча процесси мощно станта бизза мукъ тIабийлац. Из бахьан долаш ерригаш а уш целевой продукташ.

Объединене къоастадеш да юкъхьанца мехкдаьтта чакадоахача установкашка хьаш сийра продукташ алсамьяра, химически крекировани мощностех пайда дикагIа эцара, парафин-даьттан хьадара эшача байдала ресурсаш кхы тIа а лахара, каталитически крекировани ира йолча бийдала утилизени ира дешаш.

МогагIча предприятенашь кьаьстта а тха [illegible] гIулакхий экономически эффективность Iалашдар чIоагIа а наиш ю технологически производствашка боарамагIен хадданза болх бара. Халахетанира а дукха доахьаш де йиш Iолаш дац тха.

Кийча продукци дIаьхьалга кийчагIдулаш заводни балах боарам телладу, продукци мах йоабу, пайда ца эцаш укхаду товар. Къаьстта [illegible] дедадаьяр ца укх тIеххьарча 4 бетта.

Къамаьл дахчо дIахо дийнар объединене гIоина болча боахама балхах. Реконструкци яь йоалаш латт котамашта лаьрхIача птичника, хьалъеш латт 600 хьаккийна лаьрхIа свинарник, ялати минеральни удобрении чуловттам складаш. Карарча шера «Нефтехимик» яхача совхозо Iалашдергда дулх даиккхара план кхоачаш а тIехкхоачаш а елга, 385 тонн гаргга, вешта аьлча соахкарчул 40 тонн дукхагIа доаиххаргда дулх.

НГIАССР финансай министра **П. Н. Голещихина** хоам бир, 1983 шерара Нохч - ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджет доходаштеи расходаштеи 172368 эзар сом хургхиларах.

Бюджета керттера доходаш я дIаихача шерашка а санна республика бюджета ерригача ресурсех 70 процент хилийта лерхIача оборота тIара йоахача налога, пайдашкара телача ахчайи кхыча ахчайи хьисие социалистически предприятешнарени организацешнарени хьатIауха ахчаш, хIаьта доходех 21 процент мара хургдац бахача нахагара доагIа ахча.

НГIАССР Министрий Советага доал долаш йолча предприятешен боахама организацешен лерхI беррига а лаьрхIача 27525 эзар сом пайда бе. Цу ахчанцара бюджете хьожаду 13093 эзар сом, хIаьта предприятешта эшача гIулакхашта дус 14432 эзар сом.

Республика халкъа боахамга дIадахийта лерхI 31,7 миллион сом.

Жилищно коммунальни боахамга дIадохийтаргда 23,3 миллион сом, цу даькъе моттигаш тоаярга, городера моттигаш тоеча объекташта ремонт ярги уж лелаяргеи — 6610 эзар сом, районийн юртийи центраш тоаярга — 270 эзар сом, ЖКХ (ТТУ, теплосеть) предприятешта дотаци — 3385 эзар сом, чуIа цIенош капитальни гIирсаши хьалдарга йохийта капитальни вложенеш 11259 эзар сом хургда.

1983 шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР бюджета тIа оттадаьд социально - культурни мероприятешта бюджетера хьежаду ахча дIахо алсамдоаккхилга.

1982 шу чакхдоалаш латт. ДIадхача юкъагIа республика Паччахьалкхен бюджет доходашта 100 процент совгIа кхоачашъяьй, экономически социальни дегIахара планаш тIа оттадь хиндача ерригача мероприятешта финансировани елга Iалашдаьд.

ДукхагIйолча предприятешен боахама организацешен, партен правительстван решенеш чакх а йоахаш, кхоачашъяьй производстве накопленеш ареи продукци маьхала яккхареи планаш, цудухьа СССР, РСФСР, НГIАССР Паччахьалкхен бюджете кхы тIа я хьачуеннай 13,3 миллион сома доходаш.

Паччахьалкхен бюджета хьалхашкарча декхарех дика лоархIаьй Къулбаседа - Кавказски магистральни мехкдаьтта проводий управлени, «Грознефтехимремстрой» яха трест, шурий промышленноста объединени, «Грозстройремонт» яха ремонтно - механически предприяти, дуккха кхыраш.

Цунца цхьана, накопленей планаш кхоачашъелга вIалла аьттехьа а хьалхарча аргIанарчарех декхар дац аьнна хеташ йола уйла чIоагIъенна ба министерствай, ведомстван, предприятей, организацей, колхозий, совхозий цхьацца бола кулгалхой. Цу кулгалхошта хетачох, кхоачам ба продукци хьаярен маьхала яккхарен план кхоачашйича, хIаьта мел мах бохийташ ю — из хьисапе дац. Масала, «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни управленета укх шера 9 бетта лелаеча финансово - боахама гIулакхех планаца шийсбича хьа ца кхоачаш бисаб 18614 эзар сома пайда.

Ункхала белбаьб продукци хьаяра бода мах, дол доацаш йола моттигаш нийсолийташ дола гIулакхаш дIадаьхадац. Болх во баьб Грозненски электромеханически заводо, «Автоспецоборудование» яхача опытно - экспериментальни заводо, Грозненски ремонтно - механически заводо.

Къамаьл ду КПСС Шалински райкома хьалхарча секретара **И. Н. Айдинова**. Партийни организацей, къахьегама коллективай низаш, — аьлар цо, — тIадерзадаьд хIара предприяте, хIара совхоз юбилейни шу дикка ма доаттIара чакхдаккхар духьа тергаш мел дар дара. ДIахо дIадахара [illegible] [illegible] вIаштIехьдахара.

Района экономикана дегIадаьнна фу дар пятилетка йолаелхача ханa?

Дукха предприятешa [illegible] паччахьалкхен планеа, промышленни производства объем лоархIар хьалхагIа хиннача кхе. ЦIенхаштта кхоачамбоацарашa [illegible] тар юрта боахам дегIабоалабеча, къаьстта а хьайбай [illegible] [illegible]. Тахан а [illegible]

ставь еррига проблемаш. ХIаьта а, укх шера дукхагIа хьаьй промышленни продукци. Болх тоабаьб шекара заводо. Белгалара болх баь а беш а ба тIехьайнса цементни завод хьалхаьнкхара. Планаш толаме кхоачашъю района гIишлонхоша.

Цхьадола толамаш даьхад юрта боахам дегIабоалабеча. Района кхоачашъяьй паччахьалкхенга лаьттанцареи хьайбашкареи йоахача продукце дукхагIа дола тайпаш дохкара планаш.

Уж дика хIамаш карагIдийнад нахе тIабийрзаз къахьегар, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша, боахама кулгалхоша бокха организаторски, политически, кхетама болх бар бахьан долаш.

Цунца цхьана анализо хьахьокх, парте райкомо, юкъхьанцарча парторганизацеша доагIар кхоачам болаш хьа ца дехаш экономика делаш тIайийрзаз къеста ца деш, чурча кхоачамех пайда кIезига эцаш хилар. ХIанз укх сахьате тха вIаштIехьдаьннадац е управлени планировани механизм а, е боахам лелабара методаш къаьстта а исполнительски дисциплинен хIаьларча деше дIадехарий боарамга кхоачаш айе. Дукхача предприятешен совхозашен цхьадолча хьоккхамашта паччахьалкхен планаш кхоачаш ца яра керттерча бахьанех ца! дуккхьал из да. Цудухьа да цхьанцайолча совхозашка культураш чуаца тоаярах уж дукха йоаяр а, продукци яккхарга дIабода мах лакхен цун дикал лохеи хилар. Районе хIанз а я дегIайоалаяра паччахьалкхено тоъал дукха капитальни вложенеш дIаухийташ йола совхозаш, хIаьта а продукци йоаккхилга, ма дарра аьлча, кхы дегIадоагIаш дац. Царех я паччахьалкхенна дониккий зенаш деш йола «Джалка» яха, «Автуринский», КПСС XX съезда цIерагIа, кхыйола совхозаш.

Тахан юрта къахьегамхой эггара хьалхарча аргIанара гIулакх да доахан дика Iангара дахар. Цу даькъе белгалара болх баьб районе, къаьстта а доакъараш кийчдараш хьайбаш чудоахкаду моттигаш тоаяраш. Помещенешта ремонт йита оарцагIбахьар шефаш — промышленни предприятешен гIишлошъю организацеши, хIаьта цар 300 эзар гаргга сома маьха балхаш а дир. Керттерча даькъе, еррига хьайбаш леладу фермаш оттаьча хан на тоаль яьхар. Цхьабакъда, цхьайолча совхозашка цу балхо дала доагIар хьаденнадац «Сельхозтехника» яхача республиканcки объедиенене кхо арадоаха транспортераш шоай ханнахьа дIаоттае вIаштIехьа ца далар бахьан долаш.

КПСС ЦК ноябрьски Пленуме къамаьл деш парте ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова белгалдаьккхар. Кхачан программа кхоачашъелга тIеххьадаха йиш ца хилар. Из декхар кхоачашдарга дIадохийтача Iаламаьте дукхача средстваша доагIар тахан а тIехьа, кхы а дукхагIа кхоана хьалургдолаш хьега деза къа. Шалиншаша шоаш чакхдоахача гIулакхий низ бола программа а лаьрхIа тIаийцац цо указани, цудухьа юбилейни шера планал совгIа дала лаьрхIад цар 450—500 тонн дулх, 100—150 тонн шура, 1,5 миллион фуъ.

Шелковски райисполкома председатела **В. Д. Аралина** хоам бир, районо паччахьалкхенга ялат, баьцадаараш, витаминно - баьций хьоар доххара план кхоачашъяь хилар, планал совгIа йохкаргьа 200 тонн гаргга шура.

Района колхозашен совхозашен сеттара дика чакхдаьккхар ялаташ чуцилга, доакъараш кийчде гIа, гураьха культураш дIаювлга.

ХIанз колхозийи совхозийи керттера уйла тIаерзаяьй хьайбам Iангара дахара.

Пятилетка кхоалагIча шера, кхахар дIахо аш Аралина, еррига хьаеш йола ерригача боахама продукци 10 процент алсамъяьккха, къахьегама овсарле 7 процент лакхъе лерхI оаха. 1983 шерагIа [illegible] тха, шура, хьаьркIаш [illegible] дукхагIа яха, масе тайпарча хьайбай продуктивность лакхъе лакхоIаха.

Районе 1000 совгIа гектара тIа дIадоаккха гураьха аматаш, планал совгIа 3 эзар тонн йол кийчъяьй, мошта доакъараш — 10 эзар тонн.

Гураьхь доаккхача аьттаьаьта [illegible] дала вIаштIехьдахьа кхаш да хIана, шерра социалистически яхь боархIаьй аргIашта, ерригача юртбоахама машинашта дикка ремонт яр духьа.

Хьайбаш тIера ца доалийтари цар продуктивность лакхъяра духьа къовсам лоаттаду фермашка.

Къахьегама финансови, материальни ресурсех эффективно пайда эцар духьа района Совета, цул масахарча комиссеш, халкъа депутатий старшашни, поселкови Советий гIулакх дIахо лакхбара гIадоалаьь гIулакхаш чакхдаь Шелковской райисполкома.

КПСС ЦК найбгни Пленума решенеш кхочаш а еш, парте райкомо райисполкомо юрта боахама районни управлене прогрессивни форма Iома а яь, цун ларда тIа хьаяьй районни агропромышленни объединени. Оаха учредительни собрани яьй, аьлар къамаьл деш, объединене кулгалду состав хержай. Районни агропромышленни объединена юкъеяхай еррига колхозаш, совхозаш, боахамий юкъара формированеш, юртбоахама производствацa юкъарчал доаццаш юкъаенна йола еррига службаш.

Тхона хетачох, цу тайпарча объединена могаргда юртбоахама производствацен агропромышленни комплекса кхыча доакъонтеи квалифицированно кулгалде, бухсоццаш хьаьула даьхьа, продукци алсамъяккхара хьалхара дизза эоп дала а хIаьта ишгта бIарччача районера ведомстваш еьаенна кулга дIадаккха а, къахьегамах бухсоццаш хьаьур алсамдаккхара моттигерча ерригача юртбоахама службай безам дукхагIа тIабахийта.

Экономикапа дегI дола доал эргадоахаш тоа а деш, бехктокхами дисциплина лакх а еш, хIара балха моттиго хьалур алсамдоаккхилга вIаштIехьа а доахаш, района халкъа депутатий Советаша къахьегамхой деррига низаш тIадерзадергда 1983 шерей бIарччача пятилетках планаш ханал хьалха кхоачашъяра.

Къамаьл де дош лу Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитела **Т. М. Дидигова**.

Республика экономически социальни дегIайоалара декхараш толаме кхоачашделга, аьлар цо, дуккхача даькъе производственни потенциал кердача технически ларда тIа дIахо оидайоаккхилга Iалашде дезаш дола капитальни гIирсаш хьалдара а хIаьта ишгта производственни йоаца сфера дегIайоалаяра а темпашкеи масштабашкеи хьежжа хургда. Масала 1983 шера республика халкъа боахамга дIайохийта капитальни вложенеш 400 миллион сом гаргга хургьа. Эггара хьалхарча аргIанга уж тIаерзаергьа предприятешта реконструкци яра, технически уж кхы тIа а кийчъяра, шеръяра, хьалхагIа хьалде доладаь хинна гIирсаш хьалдаь дахара.

Капитальни гIирсаш хьалдара гIулакх селантара дехь тоадар цун эффективность лакхъяр духьа керттера уйла тIаяхийта еза керттера фондаши производственни мощносташи шоай ханнахьа болх бе йолайолийтилга Iалашдара, гIирсаш хьалдара ханаш лоацъяра, ахчен ресурсаши лоархIамегIарча гIишлошта тIаерзаяра.

Республика экономически социальни дегIайоалаяра оттадеш долча доккхийча декхараша дIадех, капитальни гIирсаш хьалдара дешаш, хьалхагIа а санна, КПСС обкома, республика Министрий Совета, парте горкомий райкомий, горрайисполкомий тергама юкъеметте хулга.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо дIадиихарашка хьежжа, гIишлон монтажни организацени заказчикийн къаьстта уйла тIаерзае еза керттера фондаши производственни мощносташи шоай ханнахьа болх бе йолайолийтилга Iалашдара. Цу гIулакха капитальни вложенеши материальни ресурсаши лоархIамегIарча гIишлошта тIаерзаяра, цхьан ханна дукха объекташ хьалъелга юхавалла, хьалдаь ца дахаш дукха дола гIирсаш геттара кIезигдергдола гIулакх вIаштIехьдаккханза дергдац.

Цу гIулакха дIахо дегIадоаладе лаьрхIад гIишлон хьалъяран моттигера гIишлон материалаш яхаран индустриализаци елга. Ишгта оттадаьд вIашагIа хетташ йола аьшкабетонни конструкцени деталаши дукхагIа хьаела, хIанзарча кирпичий заводашта реконструкци елга технически кхы тIа а кийчъелга. Ножай - Юртовски районе колхозий юкъара кирпичий завод хьалъелга. Хасаньюрт - Бековски моттигал дарда тIа жагIий - щебенка завод болх бе йолайолийта а Арихара кирамзита цех дIахо хьалъе а лакхоIаха.

Дукха оалхаш чакхдаха дезаш кулгашца дола болх механизациеш, гIишлон производстве [illegible] лакхбара хIанзарча машинаш, механизмаша Iалашдара. Цу духьа ханна балхаш сихлахдаш дукхагIа хьалийтареи санна лаьттнга дIадаккхареи паьхьаца пайда доагIа хьа бола йоланш йолча машинай механизмай парках.

Хьалдеча гIирсий технологически боарам дIахо лакхбара дукхача даькъе проектни решеней технически экономически боарамах тайпа да. Проектно - сметни документаши ший ханнахьа дикан кийчъелга Iалашдара, прогрессивни технически решеней пайда юкъехаьвара хьалхара доагIар дукхагIа хьадеха деза вай «Грозгипронефтехим», «Чечингражданпроект», «Грозгипросельхозстрой» яхача институташкарен кхыча проектни организацешкарен.

* * *

Дийцача дешах лаьца шера соцам тIаийцар.

Фронтера ветерана накъхаш

Украински ССР. ТIом беча доккхий гIуланхаш карагIдувларех тийнна орденаш лелаю отставкера инарал-майор А. Н. Олейников шозза лаьттав Волга юхера чIоагIале— Царицынк Сталинградии лораеш.

1918 шера граждански тIема турпала В. Думенко отрядацара цIе дошло А. Н. Олейников уккхаза, Волгана юкерча аренашка. Iомавеннав атта доаца тIема гIулакхаш леладе, цун дерригача вахара гIуланхаш а хинна уж дIаоттаргдолга дага а доацаш. Цул тIехьагIа ткъаь дезъ шу даьлча военни академи чакхъьаккха подполковник А. Н. Олейников 1942 шера гуранна тIом беш хиннав Сийлахь-боккхача Даймехка тIема халагIа ярех хиннача цхьан участке — Сталинграде.

226 гвардейски дивизеца волаш (тIехьагIа цун командир хул из) А. Н. Олейников чакхвоал Волгагара дена Коталон сийлахь-доккхача денга ккачналца.

Дукха шераш хьалха Царицына юхне тIом беш хиннача участке нийсвеннав А. Н. Олейников Сталинграда обороне волча хана в. 146,0; 151,0 яха лакхаленаш; Октябра 15 шу дизара цIерагIча колхоза шурий-товарни ферма — цу моттигашка тIом беш хиннаб 226 дивизе гвардейцаш.

Фронте волча хана А. Н. Олейников веттавеннав цIи хеза болча воспачальникех— К. К. Рокосовскех, А. И. Родимцевх, Р. Я. Малиновскех, гIорбаьнна болча стратегех— Г. К. Жуковхи А. М. Василевскехи.

Шозза арахийцад, 1978 а 1981 а шерашка, «Запорожски лаьттешка хьахиннар» яха инарал-майора дагадоагIараш дувца книжка. Цу тIа цо дагалувц шийца цхьана тIем тIа лаьттараш, дувц Ленина, ЦIеча Байракха, Суворова, Богдан Хмельницке орденаш енна. Полтавски яха сийлен цIи лелаеш хиннача 226-ча (95-ча) стрелкови дивизе сийлахьча тIема накъхах.

Инарал-майор А. Н. Олейников тахан а болх беш ва, тIема ветераний Комитета киевски городской секце балха юкъе хьинаре дакъа лоацаш цун член ва, болх беш ва шийка дагадоагIараш дIахо шердеш.

СУРТА ТIА: отставкера инарал-майор А. Н. Олейников город Киева № 1 йолча ПТУ дешархошта юкъе.

В. ПОКИДКО сурт. ТАСС фотохроника.

Укх шера тIеххьара премьера

IалаьмаIе дукха ваннахьа юмор, ницаш, кхыдола хоза хIамаш юкъедоагIаш язъяь я Хамидов Iабдулай «Бож-Iаьла» яха комеди. Дизза оттаьй цунах йола спектакль Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачча-хьалкхен театро. Массаза зрителашта езаш, дукха нах хьажа ухаш хул цу пьесах оттаь спектакль.

Вайнахьа сцена тIа меттел, шерра ниiкъ лехаб цу комеде Къулбаседа Кавказа вежарашка йолча автономни республикай театрай сценаш тIа в. Из оттаьй Дагестане, Черсий-Балкхарой республике, хIирий театре.

Шбаза из комеди сцена тIа яькхай РСФСР Паччахьалкхен преме лауреата, Нохч-ГIалгIай АССР искусства заслуженни деятела Хакишев Руслана. ХIаиз шоззатIа цунах спектакль оттаьй Нохч-ГIалгIай комсомола преме лауреата, Нохч-ГIалгIай АССР искусства заслуженни деятела театра керттерча режиссера Солцаев Мималта.

Бож-Iаьлий роль ловзаеш ва Российски Федераце заслуженни артист Довлетмирзаев Мутелип. Сутарби — Нохч-ГIалгIай АССР халкъа артист Дениев Iалви. Маймай сурт-сибат кхоллаш я Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артистка Минаилова Зоя. Зулай — Нохч-ГIалгIай АССР халкъа артистка Багалова Зулай. Спектакла кхыйола ролаш ловзаеш ба театра къона а къаьна а артисташ.

Зрителаша боккхача безамца тIаийцай театра из керда премьера.

А. БЕК.

ФЕ ХИЛА

Iаь хана накъхаш ша билле хул. цудухьа кхераме хIама да новкъа йодача транспортни средствал ший машина хьалха яких гIортар, духьал транспорт йоагIача полоса тIа вала везаш хул из, тормоз тодар а кхераме да. Цхьабакъда, хIаьта а цхьаболча водителаша из гIулакх теркал дац. Аьхин никъ беяъа болча хана санна хуртди мотташ хьалхабовла а беле машина тIатохаш, е кIалтIа кхоссеш моттигаш дукха нийслу. Дага доагIаш хила деза ша биллача новкъа сахьта 60 километр сиха йодача автомобила тормозной никъ 80 метр совгIа болга, хIаьта машина кIеззига а зулаяьлча, из ха хьона. Чархаш шаьрънна хилча вIалла а хьакхаш та хида мегартвац Iай накъагIа машинаца вода водитель Iай накъашка лела [illegible] машиний, кхыча транспортни средствай чархаш дина протекторан оттань хила [illegible], цар сцеплени дикагIа хургйолаш.

Накъашка лелара уж боккхаш терахьа из ши болча водителаша наст-наста зуламаш ду. Грознерча таксопарка ГАЗ-24 яхача автомашина водителе А. С. А Кусаевь Сайханова улицагIа водаш хьалха йодача машинал ший машина хьалхайоккха а веана грузовика тIатехаьй.

Ачхой-Мартановски районерча Орехово яхача юрта вахаш волча, [illegible] болх беш волча М. М. Ирнмова «Жигули» яха машина духьала транспорт лелача новкъа а яьккха водаш УАЗ-469 яхача машина тIатехай.

Урус-Мартановски районе водитела Л. Кадиева «Волга» яха автомашина тIатехай грузовика. Легковой автомашина водитель веннав, цул пассажир лозавав.

ХIаиз а кIезига хилац накъашка зуламаш гIашлой бехкагIа. Цу гIулакха чIоагIа уйла е йоагIа къьастта хIанз, Iаь хана. Черноречье яхача поселке № 1 йолча маршрутни автобуса кIал а яха йийнай СССР 60 шу дизара цIерагIча Грозненски химзаводе болхло Н. Тагирова.

Грозненски районерча Алхан-Iала яхача юрта водитела В. А. Удаева «Урал» яха грузовой автомашина тIатехай Ермоловски ДОН болхлочов Р. Саханана. Из шин лозаврах еннай. Назрановски районе Барсукий Назрановски АТП автобуса водитела И. Местоева гIашлочоа автобус тIатохай, тIаккха лозаваьчоа гIо а ца деш веддав. Из хьадехав, цу хьинъехьара материал следственни органашка дIачуенай.

ДIадахача кIирагIа (2—9 декабре) республикай накъашка 37 аварии хиннай, 6 саг веннав, 12 саг лозаваьв.

НЦАССР МВД ГАИ.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

11 декабрь

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 9.00. Болх беш я «УнахцIено» яха клуб. 10.00. Болх беш я кино дезарий лаборатори клуб. 11.00. «Заводской райони заводчанаш» яха фотостенд хьаеллар. 18.00. Болх беш я киноклуб. «Владивосток — 1918 шу» яха кинофильм гойтар. 19.00. Халхарий зал. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа культура Дворец 12.00. «Тха доттагIий дерригача дунен тIа» ба яха утренник. 13.00. «Из доттагIал леладе васкет даьд тхога сийдолча Ленина» яха кинофестиваль. 15.00. Машинаькъахой халкъа музее. «Ма дика да советски мехка ваха» яха беседа.

Химикий культура Дворец. 15.00. СССР 60 шу дизара хетадаь «ЦхьоагIонца ба вай низ» яха Черноречье яхача поселка цIей. Революце, тIема, къахьегама ветеранацара А. А. Ваксманацара вIашагIкхетар. Художественни самодеятельноста концерт. Документальни фильмаш гойтар. Халхараш, ловзараш, аттракционаш.

12 декабрь

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 11.00. Болх беш я «ФаьлгIийн приключенешн дунеи тIа» яха киноклуб. «Дошоча говра тIа вагIа баьри» яха кинофильм. 14.00. Лекций зал. «Культура халкъа университет». «Вокал хьехара искусство» яха беседа. 14.00. Берий сектор. Болх беш я «Къонал» яха эстетически кхетам балара клуб. «Искусствеи спорти» яха беседа. 14.30. Библиотека. «Цун цIи — мукъален символ» яха Корвалан Лукса хетаь беседа. 19.00. Халхарий зал. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа культура Дворец. 12.30. Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. 15.00. «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Мульти-пульти» яхача мехка кинонийкъбар. 14.00. Волейболах йола спортивни яхьаш. 18.00. «Цхьан дезале» яха кинофестиваль. 10.00. Эстрадни иллеш музыкан сайре.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 11.00. Бераша йола «Цхьана тIа бахи хоза да» яха ловзарий программа. 13.00. «Цхьатарра бокъо йолчар барт» — устни журнал.

МАЦА МЕТТА ЙОАГIАРГЬЯ ШКОЛАШ?

РЕЙД

Школашка дешара ах шу чакхдала гаргагIертад, хIаьта, школе, бераш деша хьаахарга хьожаш, цхьаццайолча школашка уж кIезига хьаахара бахьанаш тохкаш хилар укх деношка тхо рейдови бригада Назрановски района юрташкарча школашка.

Школа из я кхуьш йоагIа тIехье советски патриотизма, социалистически интернационализма дог-уйла йолаш, советски Даьхенах доккхал деш хургйолаш кхее езар. КIоарга а дика знанеш йола езар. Уж декхараш да КПСС XXVI съездо школа хьалхашка оттадьраш. ТIаккха, миштта кхоачашду-те уж Назрановски района юрташкарча цхьайолча школаша? Цу хаттара жоп лургда вай школашка, къаьстта а йоккхагIйолча классашкара бераш, деша кIезига хьаахар а цун бахьанаш а тахкарца.

Тхо кхоач СурхотIарча № 1 йолча юкъерча школе, (директор З. О. Агиева). Хьехархой дIахьош бар шоай аргIанара урок. Цу школе я шиъ иттагIа, шиъ ийслагIа, шиъ бархIлагIа классаш. Бакъда, цу классашкара бераш деша хьа миштта ух хьажа аьнна тхо делча, цу ялх классах кхоъ мара бIаргайовзар тхона. Уж классаш цIалхийтара бахьан хьаьттар оаха школа завучага Л. Аушевайга. 9 «а» класс цIаяхийта хилар эрсий мотти литературеи хьехаш вола Р. С. Богатырев цамогаш хинна хиларах урок йоацандаь. Хаттар отт: из бетта цамогаш хуле а иштта урок хургьяц яхаш, цIоухаргба-те ийслагIча классай дешархой? ШоллагIйола ийслагIа класс а чуяхай урок йоацаш аьлар тхога. Бакъда, расписанех цар кхы а хила езаш яр классий сахьат яха урок, хIаьта, цар классий кулгалхо вола О. С. Богатырев могаш-маьрша а волаш школе болх беш вар. Цунна дала жоп цаI мара дац: е боккъонца кхетабац хьехархоша шоай бехктоккхам е из кхетабе безам бац.

Цецвоаккхаш сурт дар тхона бархIлагIчеи иттагIчеи классашка дайнар а. Шинна а бархIлагIча классашка хила везар шовзткъеи шийтта саг волча деша хьавенар ткъаь ялхайтта саг мара вацар. ХIаьта, уж шийса ахаш ба, вешта аьлча, цхьа класс я. 10 «б» классе ткъаь шиъ дешархо хила везача бархI мара вацар, 10 «а» класс физкультура уроках я аьнна, из урок дIа миштта йода хьажа делча цу классера дешархой а физрук а бIаргавовзар тхона. ХIаьта школа завуча яххача тайпара, спортивни зал-м ер, дешара шу дIадоладелча деиз а болх беш яц.

ХIанад-те вай ювцача школе иштта ийрча сурт? Эггара хьалха белгалдаьнна деза, деша хьаухаш долча берашца бе боаггIача тайпара болх беш ца хилар. Урокаш атта, дегIа хало йоацаш дIаккхаьа хьехархой дага хилар: бераш чуухийташ. ШоллагIа бахьан да, школе цхьаккха тайпа кхетам балара болх дIахьош ца хилар, (цунга хьежна хургда-кх дешар а). ХIаьта интернациональни, патриотически, атеистически кхетам балара болх шоаш беш ца хилар вIалла лочкъадеш а лиар завуч. Вешта, малагIа кхетама болх бергба классал а школал а арахьара болх вIаштIехьбоаккха организатор школе ца хилча. Школе яц цаI кружок, секци, интернациональни доттагIала клуб, и кх. дI. Цхьаццайола урокаш ца хиларо, уж лакхе белгалдаьха эIамига а доккха а кхоачамбоацараш хиларо, кхетама болх во лелабиро берий терим тIаовац дешара. Цар дег чу уйла хул: селхан даьр мара дергдий оаха школе тахан а. ТIаккха бер цIагIа Iа цхьан дийнахьа, шин дийнахьа, бетта, тIаккха вIалла хьа а дагIац. Иштта берий дисциплина телхаераш хьехархой шоаш ба.

Белгалдаккхa деза, цхьаболча дай-ноаной а ийса ца хилар, цар шоай бераш цIагIа сецаду е гаьна балха дIа-юха кхувл.

— Цу тайпара бераш да са классе, — яхаш дувц 8 «а» класса кулгалхочо С. Г. Богатыревас. — Муцольгова Казбан балха бахача даьша шоаца йига хIоназа, цIаккхьчай, бакъда, деша араьннаяц, хIаьта, БогатыревгIар, Аьсети Паь. тIаьмати цIагIа боллаше а, деша хьаахийтац.

Уж деша ухаргболаш фу даьд Iа? аьнна хаьттача, шиъа-шозза царна наIарга яха хилар мара даь хIама дац аьлар классий кулгалхочо. Цу тайпара дешархой кIезига бац № 1 йолча СурхотIарча школе. Цудухьа, царна, цар даьшца-ноаношца даим а цахадлаш а кхетама болх бергбола хьехархой тIачIоагIбе безар, школе хьабехаш а цIагIа чуухаш а беседаш е езар: дуккхьа бер школе дайта дезаш хилар дIа а хайта наIаргара юха а ца бераш.

Белгалдаккхаиза даргдоацаш да цхьаькха а, ноябрь бутт болабелча деиз В. 10 выпускной классашка тахавнарча деига кхачналца математика урок хиннаяц. Из хIанад?

Кхы а ногIа да СурхотIарча № 2 йолча школера гIулакхаш. 10 «а», 10 «б» классашка журналаш тIа дIаяздьраш 58 дешархо вар, бакъда, шаккхе класс вIашагIтехача а 15 дешархо мара вацар урокаш тIа вагIараш. Дешархой мича бахаб? Iа кулгал деча классе ялх саг мара хIана вац аьлча, 10 «а» класса кулгалхочо А. А. Аушева тхона денна жоп иштта дар:

— Сога хаьттадац цар шоаш дIаболхаш, цудухьа, сона-м даьра хац уж мича бахаб.

Из да-кх классий кулгалхочо дувцар. Къайаьл корта болаш-м да! Дециil?

Ялх, ийс саг чуволча классашка кхы а дукха тела езий-те цу школе математика, хими урокаш? Вешта, цу школе-м ийса ахаш хьехархой - предметникаш а бац. Школе бац физика, биологи, географи хьехаш бола хьехархой, ерригача школе цаI мара математик вац.

Экажикъонгий - Юрта дукха шоайла гаьна йоацаш яда № 1 йолен (директор Д. Х. Лолохоева) № 2 йолен (директор М. М. Картоев) юкъера школаш. Цхьан юрта яле а, ма тайп-тайпара да цу шин школе лела гIулакхаш, ма йоккха юкъ йоалл, царна юкъе. № 1 йолча школе бераш деша хьадахкарга хьежача, дуккхьал кхаь бархIлагIча классе воацаш вар ткъаь барайтта дешархо. Директора бехке бора классий кулгалхой, цар вIалла а болх бац яхаш. Бакъда, кхы из мара бераш деша хьа ца ахара корта а болаш бахьан корадаизар цунна. Нагахьа санна № 2 йолча школе санна даьша - ноаношца болх белга вIаштIехьдаьккхадаларе, цу школа коллективо санна ший дешархой баха моттиг микроучасткашта йийкъа а йийкъа цаI-шиъ хьехархо хIара микроучастка тIачIоагIдаь валаре. № 1 йолча школе гIулакх кхьча тайпара хилц мегар. ХIана аьлча, ший а ший коллектина а болх ийса оттабарах, ийса дIабахьарах М. Картоев директор вола школа бераш деша хьахарга диллача, вай йийцача кхьча школел ийса цхьа корта лакхагIа я.

Цул совгIа, дешархошта кхетам балара болх а ма цхьатарра лелац цу шин школе! Масала, КИД хIана яц школе аьнна оаха дешача хаттара: — «Из вIашагIтоха моттиг яц тха школе», — аьлар № 1 йолча школа организатора Л. Точиевас. Из дуккхьал болх бе безам а боацаш бахьан лехар да Интернациональни доттагIала клуб вIашагIтоха-м йоккха зал езац, хIаьта, юккхьанцо из болх дIаболабе мегаргба клуба хьакъоастиль помещени еце классашка. ТIаккха цун кхьхаташ Iодахка моттиг коррорсгьяц яхар а хабар да.

Иштта, № 1 йолча школе геттара во леладу дешархошца, даьшца-ноаношца атеистически болх бар. Укх тIеххьарча цхьа бетта атеистически мероприяти чакхъьаккхаяц школе, яхаш лочкъадац организатора. ХIаьта, школерча библиотеке болх беча З. А. Экажевас ер дешара шу дIадоладелча деиз а, ше кийчъль е ше доккъа лоацаш атеистически кхетам баларах мероприяти хиннаяц йоах.

№ 2 йолча школа директора М. М. Картоева дувц:

— ЦаI школа яц 95 процент бераш деша хьаахар вIаштIехьдаьккха йиш йоацаш, бакъда, цу гIулакха хIара хьехархочо тIатеIIа болх бе беза. Иштта болх бойя из проблема хургьяц.

Из ийса да! Цу тайпара болх бе беза даьшца-ноаношца, къаьст-къаьстача берашца, хIара классе, ерригача школе хIара хьехархочо а ерригача педагогически коллективо а беш.

Бераш деша хьаахар Назранерча городской школашна миштад хьажа дагахьа № 4 йолча юкъерча школе (директор Б. М. Шадыжев) даха хилар тхо. Классашка тхо вIалла хьажа дола а долалехьа, берех 80 процент дараш мара хьа ца ухаш хиларах хоам бир тхога директора. ХIаьта хьежача из иштта хила а хилар. Цу хьа ца ухача берех дерригаш деце а цхьадараш цамогаш да, из кхетаде йиш йолаш а да. ХIана аьлча, школа ший котельни яц, ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода котельне йоахъе езаш я из. Цудухьа школе шийла я.

Иштта дола шоай школашкара сурт довзаш бий-те районо болхлой? Цу хаттара жоп дийхача районо инспектор Ф. Д. Моргоева раьза йоацаш хьайзар школашка рейд яьй, аьнна.

— Тха болхлоех саг вига везар рейд еш хилча, — аьлар цо.

— Сел дукха кхоачамбоацараш дувцача рейда кIал кулг яздергдарий Iа?

— Яздергдацар! — жоп делар цо.

— ТIаккха санна югар хьо рейда юкъе?

Цу хаттара а жоп делар Моргоевас:

— Тхоай школашка хьожаргьяр-кх, оаш дувцар бакъда е дац. — Нагахьа оаха из бакъдац оале фу де доахк шо?..

Корта болаш дециil инспектора дувцар...

Геттара цецвоаккхаш дар Моргоевай ер дешаш:

— Шоай газета тIа язде кхы хIама ца хилча школашка довгIа шо!

Бакъда, инспектор районо «сий» лораде гIерте а «цIагIара дар» ара ца далийта гIерте а райола школашкара гIулакх Ф. Моргоевайна а цхьаболча хьехархошта а хеттача тайпара дита йиш йолаш дац. Цхьаккха дича а! ХIана аьлча, дувцар вай берий кхоаненах да, дувцар тахапарча дешархоех кIоарга знанеш йола бизза нах хьалхебарах да. Цул лоархIамегIа фу хила йиш я!

Х. БЕКБУЗАРОВ,
ВЛКСМ Назрановски РК орготдела заведующи.

Р. АУШЕВ,
«Сердало» газета письмой отдела заведующи.

С. АРЧАКОВ,
«Сердало» газета корреспондент.

ДОТТАГIАЛАХ ЛАТТ ВАЙ НИЗ

Селхан М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта институте хилар СССР 60 шу дизара хетаяь «Къаьмий доттагIала ленински идеяш — Нохч-ГIалгIайчене дIоарижар» яхача темах йола Iилма-практически конференци. Из чакхъьинхар КПСС Нохч-ГIалгIай обкомой Грозненски горкомой.

«СССР хьаль а Нохч-ГIалгIайчен автономе а 60 шу дизар — КПСС къамий ленински политика кхоьллар» яха доклад йир Л. Н. Толстоя цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета профессора, исторически Iилмай доктора Н. И. Ефанова.

Пренех къамаьлаш дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома инструктора В. Б. Сайкос, мехкдаьтта института доцента М. С. Мамилова, Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министра С. М. Мовтаева, Нохч-ГIалгIай АССР профтехобразоване управлене начальника заместитела Л.-А. А. Махтиевас, кхычар.

Цар дийцар Нохч-ГIалгIайчене социалистически а къамий а отношенеш кхоьлларах, дегIаенача социализма обществе къамаш шоайла гаргаухаш хиларах, СССР къамаш шоайла вIашаухкара эрсий метто мел гIо-новкъостал ду.

В. ХАЛЕВСКИЙ,
КПСС Грозненски горкома марксизма-ленинизма университета ладугIархо.

Редактора зам. **М. М. ХАМХОЕВ.**

ТЕЛЕВИДЕНИ

11 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Центральни телевидении Ерригсоюзни радиои эрсий илле академически хора концерт.
9.35 — «Спортлото». 50-гIа тираж.
9.45 — «АБВГДейка».
10.15 — «Шоана, Дайн ноанойн!».
10.45 — РСФСР халкъа артиста А. Розума дIаолаш дола романсаш.
11.05 — «Советаш вахари».
11.35 — «Домес» яхача иллеш халхарий къамаи ансамбла концерт (Кени).
12.05 — Гандболах йола дунен чемпионат. Кхалнаш. Финальни группа матч. Венгрера передача.
12.35 — Поэзи. Цветаева Марина.
13.20 — СССР халкъа артиста Э. Гилельсан СССР Паччахьалкхен академически симфонически оркестра концерт. Дирижер — П. Берглунд (Финлянди).
14.00 — «Эрсий музей». Исторически живопись.
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — Фильм — берашта. «Петька космосе». Телевизионни художественни фильм.
15.50 — Политически обозревателa Ю. А. Летунова беседа.
16.20 — «Шун вахьатех». Музыкальни передача.
17.05 — «Хьайбай дунен тIа».
18.05 — «ДоттагIал». Телевизионни журнал.
18.35 — «Са дезаль» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 1-ра, 2-гIа сераш.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Лаьттан тIа хьехан со — из ба са низ...». Французски актера Филипп Жерара хоалламах.
22.45 — ДIаола СССР халкъа артиста Е. Сербьбаева.
23.15 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.15 — «УнахцIена хила хьо лалеь».
8.25 — «Ткъамашна гIетта ваха лов сона». Телевизионни документальни фильм.
8.55 — «Декабрь болалуш иийн». Телевизионни художественни фильм.
10.10 — «Iуьйрана почта» яхай музыкальни программа.
10.40 — «Вазара турпалаш — эпрана турпалаш».
11.10 — «Къонал» яха студи.
11.40 — Узбекски телевидене программа. Кашкадарьински областа Дехканабадски района хьайблашлезадархоех йола очерк. Документальни фильмаш. «Террабктай еламбазар». Художника Ш. Мухинновайх. Концерт.
12.45 — «Советски кино гойтанчаш». СССР халкъа артисташ Г. Матвеев, С. Ростоцкий, Г. Чухрай.
14.45 — Э. Вила-Лобос. Гитаран оркестран лаьрхIа концерт.
15.05 — «Шаалез». Телевизионни документальни фильм.
15.15 — «Дунен халхьашта юкъера обозрени».
15.35 — «Айлатбье дела тIеттьара хулла» яха Х. Нурадилова цIерагIча театра спектакль. Автор — Р. Вивиани (нохчий меттала).
17.00 — «Советская культура» газета приз яхкара духьа стола тIарча теннисах ловзара дунен хальхьашта юкъера турнир.
17.45 — «Музыкальни киоск».
18.15 — Я. Колас ваь 100 шу дизара хетаяь йола Паччахьалкхен академически Доккхача театрера хабар.
20.00 — «Бийса дьахьала чийла шун, бераш!».
20.15 — «УнахцIено».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Тош, тошац». Телевизионни художественни фильм.

12 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — В. А. Моцарт. До мажор квартет. ДIаолаш Б. Бартока цIерагIча квартето (Венгри).
9.15 — «Сатем болча гIулакх». Телевизионни документальни фильм.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Советски Союза гIулакх деш ва!».
11.00 — «УнахцIено».
11.45 — «Iуьйрана почта» яха музыкальни программа.
12.15 — «Советски Союз доазув аралерча хьакхий бIарганашца».
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Ленински комсомола цIерагIча театра «Гренада» яхача фильм-спектакла премьера.
15.45 — «Вазаре пуьтена» Украина юрта профессионально-технически училищех.
17.00 — «Цирка арена тIа».
18.00 — «Дунен халхьашта юкъера панорама».
18.45 — Экрана тIа — кинокомеди. «Саг йоллаш!».
20.00 — «Кинонийкъбара клуб».
21.00 — «Ха».
21.35 — Г. Свиридов. А. Блока стихашта дахьая 10 илли.
22.25 — Гандболах йола дунен чемпионат. Кхалнаш. Финальни группа матч. Венгрера передача.
22.35 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дIаоттаь!».
8.15 — Мехка телевизионни студей документальни фильмаш.
8.35 — «Тош, тошац?». Телевизионни художественни фильм.
10.10 — «Салют, пионери!».
10.40 — «БIаргагушдар — теша хададар».
11.30 — Белорусски телевидене программа. «Мудан» Мински тракторни завода сталеварий вагончой бригадах комплозитора. З. Ханоцаца вIашагIкхетар. «Сузорье» Несвеци топпара аьхарех йола телевизионни очерк. БССР Паччахьалкхен халкъа оркестра концерт.
13.00 — «4-гIа студи».
14.00 — Бургацад хоккей ловзара йола СССР чемпионат «Зорький» (Красноярск) — СКА (Свердловск). 2-гIа тайм.
14.45 — А. Скрябин. Оркестраца фортепьянона лаьрхIа концерт.
15.45 — «Революце кхаллар». Телевизионни дукхасерийни художественни фильм. Фильм 4-гIа «Оада нокъостал дерзда тема».
17.15 — Телевизионни документальни фильм.
17.45 — «М. Исаковски стихашта М. Блантера дахьа иллеш». Фильм-концерт.
18.30 — «Художникех дола дувцараш». Леже Фернан.
19.30 — «Лай тIара дераш». Болгарера еш йола музыкальни передача.
20.00 — «Бийса дьахьала чийла шун, бераш!».
20.15 — «Советская культура» газета приза яьккхар духьа стола тIарча теннисах йола дунен хальхьашта юкъера турнир.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Къайла гой». Телевизионни художественни фильм (Итали).

РАДИО

11 ДЕКАБРЬ

6.40 — «Юртара Iуйре» (нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Передачай программа (эрсий, гIалгIай меттала).
8.25 — «Нох-мола» яха сатирически журнал (нохчий меттала).
10.10 — «Садоiа минуташ» (гIалгIай меттала).
10.35 — Хоамаш.
11.00 — «Къонах» — радиовыпуск (эрсий меттала).
11.30 — «Литературни Нохч-ГIалгIайчое» (эрсий меттала).
12.30 — [illegible] музыкальни программа (эрсий меттала).
16.00 — «Кхоьача Iуйре» — радиожурнал (эрсий меттала).
18.00 — [illegible] передача (гIалгIай меттала).

УКВ

18.00 — Меттарса «Дуьха аха [illegible]». Оперетта монтаж.
[illegible] — Черсий-Балкхарой [illegible].
18.55 — «Лезала [illegible]».
19.30 — «Мехкарий иллеш». Концерт.
[illegible]
20.45 — [illegible] квартета йола сюита.

12 ДЕКАБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан никъ» газета обзор.
7.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.25 — [illegible] (эрсий меттала).
11.15 — КПСС XXVI-ча съезда [illegible] (эрсий меттала).
11.50 — [illegible] программа (эрсий меттала).
12.15 — [illegible] (нохчий меттала).
15.00 — [illegible] (гIалгIай меттала).
16.30 — [illegible] (эрсий меттала).
19.00 — [illegible] (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — [illegible]. Музыкальни программа.
18.50 — [illegible] концерт.
20.01 — [illegible].
20.15 — [illegible].

Хоттамаш

Тахан республикин гIалаш Грозни дукхахдолчу моттигаш а [illegible]. Малхбузехьара секундо 0—3 метр чехкалла мух а хьекхна. Хилат [illegible] температура республикин [illegible] градус [illegible].

Кхана [illegible] моттигаш а [illegible] секундо 2—7 метр [illegible] градус [illegible].

Метеостанци.

ВОЛЕЙБОЛИСТИЙ ЯХЬАШ

ХьалхагIа газето хоам ма барра, Грозера «Автомобилист» яха майча наьха волейболни команда яр Советски Союза кубок инкхара хьашна дакъа лоацац.

Грозне хинача ловзарашна дика аьттуи баьлар вай команда. Лидерча лоса ловзаш йола Киевера «Локомотив» йиш а я, цо бокъо кьхьар Ригеа хургйолча финале дакъа лаца. Цига «Автомобилист» ловзаш хилар Ригера «Радиотехникаца», Алма-Атерча «Дорожникаца», Ростоверча «Автомобилистаца». Уихаза аьттуи баьлар грозненций. Укх денашка уж ловзаш хилар [illegible] Одесса [illegible] мотигаш [illegible]. [illegible] «Одессера «Буревестник», Вильнюсера «Кураппаратура», Ростовера «Автомобилист», Киевера «Локомотив», Москвера Баумана цIерагIча МВТУ команда.

Цига хинна хьалхара вIашагIкхетарш чакхдьалар иштта: «Локомотив» (Киев) — «Автомобилист» (Ростов) — 3:1, «Буревестник» — «Кураппаратура» — 3:2, МВТУ — «Автомобилист» (Грозный) — 3:2. [illegible] 3:0 [illegible]. [illegible] Москвера студенташ [illegible] 3:1 [illegible].

АБАДИЕВ Бек.

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозний, Мамакаева, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-05-07; бахьтакхама секретара — 2-04-00; отделий: [illegible] — 0-24-04; промышленностей транспортей — 2-05-01; юрта бахама 2-47-44; культура — 2-04-78; письмой — 0-24-07; корректорски — 2-00-00.

НАШ АДРЕС: 364007, г. Грозный, ул. Мамакаева, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-05-07; ответственного секретаря — 2-04-00; отделов: [illegible] — 0-24-04; промышленности и транспорта — 2-05-01; сельского хозяйства — 2-47-44; культуры — 2-04-78; писем — 0-24-07; корректорской — 2-00-00.

Газет арадувл шинарен, еран, шоттен деношка.

[illegible] «Грозненский рабочий» издательстви типографи, Мамакаева, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Мамакаева, 92. Заказ № [illegible]